

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту
(назва факультету)

економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

магістр

(освітній ступінь)

на тему: **Обґрунтування та розробка стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства**
(на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»)

Виконала: студентка 6 курсу, групи ППм-61

спеціальності 076

«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва спеціальності)

Гладка А.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

Панухник О.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Кудлак В.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Бурліцька О.П.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет _____ Економіки та менеджменту
Кафедра _____ Економіки та фінансів
Освітній рівень _____ Магістр
Спеціальність _____ 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., професор

Панухник О.В.

«11» 12 2019 р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Гладкій Антоніні Василівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи **Обґрунтування та розробка стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства (на прикладі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»)**

Керівник роботи *Панухник Олена Віталіївна, д.е.н., професор*

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом по університету № 4/7-692 від «18» липня 2019 р.

2. Термін подання студентом роботи «16» грудня 2019 р.

3. Вихідні дані до роботи Фінансова звітність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»), статистична звітність, результати самостійних авторських досліджень ринку, фахові наукові публікації, матеріали галузевих сайтів тощо

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Розділ 1. Ефективність діяльності страхової компанії: економічна сутність та підходи до оцінювання

2. Розділ 2. Оцінка ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

3. Розділ 3 Розробка стратегії підвищення ефективності діяльності страхової компанії

4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

5. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття «ефективність» в теорії управління;

Рис. 2.1 Динаміка кількості застрахованих осіб ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та в Україні у 2014-2018 рр

Рисунок 2.2 Структура страхового портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» за розміром страхових платежів у 2018 р., %

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Спеціальна частина	Маркович І.Б., к.е.н., доцент	02.09.2019 р.	
Обґрунтування економічної ефективності	Панухник О.В., д.е.н., професор	04.09.2019 р.	
Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	Радинський С.В., к.е.н., доцент, Стручок В.С., ст. викладач	06.09.2019 р.	

7. Дата видачі завдання

« 02 » вересня 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Пр
1	Вибір і затвердження теми дипломної роботи	15.07.2019 р.- 18.07.2019 р.	Вик
2	Робота над планом, затвердження плану	02.09.2019 р.- 06.09.2019 р.	Вик
3	Пошук і підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	09.09.2019 р.- 22.09.2019 р.	Вик
4	Робота над теоретичним розділом	23.09.2019 р.- 06.10.2019 р.	Вик
5	Робота над розділами «Спеціальна частина» та «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях»	07.10.2019 р. - 20.10.2019 р.	Вик
6	Робота над аналітично-дослідницьким розділом	21.10.2019 р. - 03.11.2019 р.	Вик
7	Робота над проектно-рекомендаційним розділом	04.11.2019 р. - 17.11.2019 р.	Вик
8	Завершення написання розділу «Спеціальна частина». Підписання розділу в консультанта	18.11.2019 р.- 20.11.2019 р.	Вик
9	Написання розділу «Обґрунтування економічної ефективності» Підписання розділу в консультанта	21.11.2019 р.- 03.12.2019 р.	Вик
10	Завершення написання розділу «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» Підписання розділу в консультантів	04.12.2019 р.- 06.12.2019 р.	Вик
11	Проходження нормоконтролю	09.12.2019 р. 10.12.2019 р.	Вик
12	Підготовка висновку керівником та зовнішньої рецензії	11.12.2019 р. - 12.12.2019 р.	Вик
13	Попередній захист дипломної роботи	13.12.2019 р. 14.12.2019 р.	Вик
14	Робота ЕК. Захист дипломної роботи	23.12.2019 р.- 27.12.2019 р.	Вик

Студент

(підпис)

Гладка А.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Панухник О.В.

(прізвище та ініціали)

Гладка
ефективност
компанія «Т

Дослі
спеціальніс
Тернопільс
Тернопіль,

Об'є
Мето

підходів і
ефективно
страхуван

Мето

роботи є
процесів.

порівнян
і синтез і
у д

та розроб

Здійснен
«ТАС».

формува
компані

підтрим

Дослідж
та світі.

К

компан

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ	11
1.1 Діяльність страхової компанії зі страхування життя: сутність та особливості здійснення.....	11
1.2 Поняття «ефективності»: економічний та зміст види	17
1.3 Методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності страхової компанії	22
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ТАС»	31
2.1 Загальна характеристика діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»..	31
2.2 Оцінка динаміки розмірів та структури капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та ефективність його використання.....	34
2.3 Оцінка ефективності страхової та інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»	44
2.4 Оцінка платоспроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»	57
Висновки до розділу 2	60
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	61
3.1 Концептуальні засади розробки стратегії підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»	61
3.2 Вдосконалення інвестиційної стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»	68
Висновки до розділу 3	71
РОЗДІЛ 4 СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА.....	72
4.1 Тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні	72
4.2 Тенденції розвитку страхування життя у світі.....	80
Висновок до розділу 4.....	83
РОЗДІЛ 5 ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	84
5.1 Портфельний аналіз діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».....	84
5.2 Оптимізація інвестиційного портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»	91
Висновки до розділу 5	95

РОЗДІЛ 6 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	96
6.1 Організація охорони праці в ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».....	96
6.2 Підготовка та виконання заходів щодо дезактивації технологічного обладнання (агрегатів, машин), інших видів техніки під час радіоактивного забруднення	99
6.3 Напрацювання заходів щодо зменшення дії вторинних факторів ураження, забезпечення життєдіяльності об'єкта у НС.....	101
Висновки до розділу 6	104
ВИСНОВКИ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108
ДОДАТКИ	112

ВСТУП

Позитивний вплив страхування на соціально-економічний розвиток суспільства не викликає сумнів та є очевидним в умовах динамічного нестабільного середовища та господарської діяльності підприємств та домогосподарств, що породжує появу нових ризиків. Центральне місце у страховій системі країни займає специфічна підгалузь особового страхування – страхування життя, яка відповідає за фінансове благополуччя громадян та створює страховий захист у разі втрати життя та здоров'я. Враховуючи важливу соціальну роль страхування життя набуває неабиякої актуальності забезпечення ефективного функціонування страхових компаній, які пропонують такі страхові послуги на ринку. Незважаючи на значні зрушення в чинному законодавстві, що сприяють підвищенню вимог до цих фінансових інститутів залишається актуальним забезпечення підвищення ефективності діяльності страховиків та формування стратегії їхньої діяльності.

Формування стратегій страхових компаній та напрямки підвищення ефективності їхньої діяльності на сучасному етапі становлення економічної науки не набули значного поширення, а концептуальні засади висвітлені у працях: Білоус Н., В. Базилевича, Демченка М., Внукової Н., Залєтова О., Єрмошенко А., Левченка В., Папаїка О., Пікус Р., Стрілець Є., Ткаченко Н., тощо.

Недостатній ступінь розробленості питань оцінювання ефективності діяльності страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя обумовив вибір теми дослідження та підкреслює її актуальність та значущість у сучасних умовах.

Метою дипломної роботи є узагальнення теоретико-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо формування стратегій підвищення ефективності діяльності страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити економічну сутність категорій «ефективність», «діяльність страхової компанії»;
- проаналізувати методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності страхової компанії;
- представити загальну характеристику діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- оцінити ефективність страхової та інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- проаналізувати платоспроможність та фінансову надійність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- визначити напрями застосування інструменту портфельного аналізу як сучасного методу детермінації ринкового становища страхової компанії для оцінки його конкурентоспроможності;
- розробити та обґрунтувати стратегію підвищення ефективності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- обґрунтувати та здійснити апробацію застосування моделі Г.Марковіца з метою оптимізації інвестиційного портфеля ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;
- проаналізувати тенденції стану та розвитку ринку страхування життя в Україні та світі;

Об'єктом дослідження є діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Предметом дослідження є сучасні теоретико-методологічні підходи до сутності та оцінювання ефективності діяльності страхових компаній, що здійснюють страхування життя та стратегії їхнього функціонування у сучасних умовах.

Теоретико-методологічною базою дипломної роботи є сучасна теорія страхування та моделювання економічних бізнес-процесів. У процесі дослідження використано такі методи: спостереження, порівняння,

вимірювання, узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз і синтез індукція і дедукція, інструмент стратегічного аналізу матриця БКГ.

Інформаційну базу дипломної роботи склали: вітчизняна і закордонна література, закони та нормативно-правові акти, фінансова звітність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні стратегії підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Дипломна робота складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг основної частини дипломної роботи складає 104 сторінок комп'ютерного тексту. Дипломна робота містить 11 таблиць, 35 рисунків, додатків на 23 сторінках. Перелік використаних джерел нараховує 59 найменувань на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ

1.1 Діяльність страхової компанії зі страхування життя: сутність та особливості здійснення

Поняття «страхова компанія» на сучасному етапі розвитку економіки сформувалося повністю і під ним розуміють юридичну особу, яка залучає кошти клієнтів під певні зобов'язання і сплачує цим клієнтам визначену суму коштів у разі настання страхового випадку. Страхові компанії належать до фінансових посередників, які відіграють важливу роль як на ринку фінансових послуг, так і на ринку цінних паперів, виступаючи там поряд з інститутами спільного інвестування та пенсій.

Страхові компанії належать до фінансових установ, відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [5]: фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку.

Послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення належать до фінансових послуг – це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

В Законі України «Про страхування» [2] визначено, що страховиками (страховими компаніями), які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є:

- фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених цим Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності;

- зареєстровані Уповноваженим органом відповідно до цього Закону та законодавства України постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній, які також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Іншими словами, страховик – це організація, котра згідно з отриманою ліцензією бере на себе за певну плату зобов'язання в разі настання страхового випадку відшкодувати страхувальникові чи особам, яких він назвав, завданий збиток або виплатити страхову суму.

У розвинутих країнах світу страхові компанії є не лише тими підприємницькими структурами, які пропонують страховий захист, але й важливими інвестиційними інститутами. В Україні страхові компанії пропонують не тільки страховий захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, але і є й учасниками інвестиційного ринку країни.

Основною діяльністю страхових компаній є надання страхових послуг як виду цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання страхових випадків, визначених угодою страхування або законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. Страхові компанії для забезпечення власних потреб можуть проводити інші господарські операції.

Враховуючи, що об'єктом подальшого дослідження є страхова компанія, що здійснює страхування життя, тому розглянемо сутність цього виду страхування.

Страховання життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку. Умови договору страхування життя можуть також передбачати обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі нещасного випадку, що стався із застрахованою особою, та (або) хвороби застрахованої особи. У разі, якщо при настанні страхового випадку передбачено регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), обов'язковим є передбачення у договорі страхування ризику смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою з числа довічних страхових виплат. В інших випадках передбачення ризику смерті застрахованої особи є обов'язковим протягом всього строку дії договору страхування життя [2].

О.М. Залетов визначає сутність страхування життя називаючи його забезпеченням життя як економічні відносини, які виникають за договором забезпечення життя, передбачають обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі смерті забезпеченого на користь вигодонабувача (член сім'ї, підприємство чи інша особа), за вирахуванням не повернутих забезпеченим кредитів за таким договором та передбачених відсотків, а також, якщо це передбачено договором, у разі дожиття забезпеченого до закінчення строку дії договору та (або) досягнення забезпеченим визначеного договором віку. Умови договору забезпечення життя можуть також передбачати як доповнення до основного ризику обов'язок страховика здійснити страхову виплату в разі нещасного випадку, що стався з забезпеченим, та (або) його хвороби. Водночас під забезпеченням життя слід розуміти управління соціальними ризиками за рахунок організації централізованого страхового фонду з децентралізованих джерел [22, с.213].

Страхова послуга зі страхування життя матеріалізується у договорі страхування. Договір страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору. Договором страхування життя обов'язково передбачається збільшення розміру страхової суми та (або) розміру страхових виплат на суми (бонуси), які визначаються страховиком один раз на рік за результатами отриманого інвестиційного доходу від розміщення коштів резервів із страхування життя за вирахуванням витрат страховика на ведення справи у розмірі до 15 відсотків отриманого інвестиційного доходу та обов'язкового відрахування в математичні резерви частки інвестиційного доходу, що відповідає розміру інвестиційного доходу, який застосовується для розрахунку страхового тарифу за цим договором страхування та у разі індексації розміру страхової суми та (або) розміру страхових виплат за офіційним індексом інфляції, відрахування в математичні резерви частки інвестиційного доходу, що відповідає такій індексації.

Договором страхування життя також може бути передбачено збільшення розміру страхової суми та (або) розміру страхових виплат на суми (бонуси), які визначаються страховиком один раз на рік за іншими фінансовими результатами його діяльності (участь у прибутках страховика).

Прийняті страховиком додаткові страхові зобов'язання повідомляються страхувальнику письмово і не можуть бути у подальшому зменшені в односторонньому порядку.

У разі несплати страхувальником чергового страхового внеску в розмірі та у строки, передбачені правилами та договором страхування життя, таким договором може бути передбачено право страховика в

односторонньому порядку зменшити (редукувати) розмір страхової суми та (або) страхових виплат.

Договором страхування життя може бути передбачено індексацію (зміну) за офіційним індексом інфляції розміру страхової суми та (або) страхових виплат протягом дії договору страхування життя за умови відповідної індексації (зміни) розміру страхового платежу (страхового внеску, страхової премії). Порядок та умови індексації визначаються правилами та договором страхування.

Страховики, які здійснюють страхування життя, зобов'язані вести персоніфікований (індивідуальний) облік договорів страхування життя в порядку та на умовах, визначених Уповноваженим органом [2].

Розглядаючи економічну сутність страхування життя, слід відзначити її особливість, яка полягає у поєднанні властивостей страхового захисту та заощадження коштів. У зв'язку з цим при страхуванні життя змінюють своє значення поняття страхового ризику та страхового випадку. Так, страховий ризик має у своїй основі непередбачуваність настання події. Таке поняття страхового ризику прийнятне для таких ризиків страхування життя, як ризик смерті або втрати працездатності внаслідок нещасного випадку. Проте закінчення терміну дії договору страхування, повноліття застрахованої особи не мають ознак страхового ризику. Водночас ці події не підпадають під визначення страхового випадку, для якого характерним є заподіяння шкоди об'єкту страхування.

Ще однією особливістю страхування життя є те, що за договором, який передбачає виплату страхової суми у випадку передчасної смерті застрахованої особи або у випадку дожиття її до закінчення терміну дії договору, страховик бере на себе зобов'язання гарантовано виплатити страхову суму. Так, укладаючи такий договір страхування життя та вчасно сплачуючи страхові премії, страхувальник точно знає, що страховик виплатить страхову суму йому або третій особі, він не знає лише, чи станеться це в кінці строку дії договору, чи раніше. В цьому полягає

важливий економічний сенс страхування життя, оскільки маючи такі гарантії, страхувальник здійснює довгострокове планування своїх фінансів. З іншого боку, таких гарантій особі не може забезпечити жодний фінансовий інструмент. На відміну від договорів страхування життя, за договорами страхування майна страховик не виплачує страхову суму, якщо об'єкт страхування не зазнав шкоди внаслідок страхового випадку до кінця строку дії договору страхування. Такі високі зобов'язання страховика за договорами страхування життя формують високу вартість страхування [42].

Страхові компанії в ході своєї діяльності акумулюють значні за обсягом фінансові ресурси завдяки інверсії страхового циклу, коли надходження страхових премій передують виплаті страхових сум і відшкодувань, а також нерівномірному розподілу ризиків у часі. Отже, протягом певного періоду (від моменту отримання страхової премії до здійснення страхової виплати, якщо страхувальник зазнає збитків) страховики мають у своєму розпорядженні чималі грошові ресурси, якими можуть управляти. Крім того, вони володіють значними власними коштами у формі статутного капіталу, вільних резервів та інших складових власного капіталу, що створює фінансові ресурси для здійснення інвестиційної діяльності. Як зауважує Н. В. Ткаченко, «основним завданням компаній, що здійснюють страхування життя, є мобілізація накопичень для їх наступного інвестування, а надання страхових послуг є вторинною функцією» [47].

Необхідно відзначити, що інвестиційна діяльність страхових компаній повинна враховувати встановлювані державою певні нормативні вимоги, значно звужують їх інвестиційні можливості. Формування інвестиційного портфеля ґрунтується на певних цілях: збереження капіталу; примноження капіталу; отримання поточних доходів. Ефективність формування інвестиційного портфеля страхових компаній залежить не тільки від нормативних обмежень, які встановлюються державою, але і від обсягу та якості використання їх інвестиційного потенціалу. Що більший інвестиційний потенціал страхової компанії, то більше вона має можливостей

придбання різного роду цінних паперів та формування ефективного портфеля.

Визначення та сутність «фінансової діяльності» розкрито у фаховій економічній літературі та у чинному законодавстві в достатньому обсязі. Так, під фінансовою діяльністю розуміють комплекс функціональних завдань, що здійснюються фінансовими службами підприємства для реалізації поточних і стратегічних цілей і пов'язані із фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності, що у результаті призводить до змін у складі власного й залученого капіталів [33]. Вважаємо, що фінансова діяльність страхової компанії є надзвичайно важливою на як етапі створення страхової компанії, так і в подальшому її функціонуванні.

Отже, підсумовуючи здійснений аналіз сутності та особливостей страхування життя та робимо висновок, що видами діяльності компаній страхування життя можна визначити страхову, інвестиційну та фінансову.

1.2 Поняття «ефективності»: економічний та зміст види

Ефект (від лат. effectus — «виконання, дія») означає результат, наслідок певних причин, дій. Ефект може вимірюватися в матеріальному, соціальному, грошовому вираженні. Вважається, що ефективність є складною категорією економічної науки, про що свідчать численні дискусії науковців.

Видатний український вчений-економіст Мочерний С.В. трактує ефективність як здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат та розрізняє соціальну та економічну ефективність, зокрема під економічною ефективністю розуміє досягнення найбільших результатів за найменших затрат живої та уречевленої праці [31, с.214].

Грунтовні дослідження економічної сутності поняття «ефективність» здійснено Морщенок Т. С. [30], яка слушно зауважує, що з переходом до ринкових відносин підприємства одержали самостійність в управлінні, право розпоряджатися ресурсами й результатами праці, несуть повну відповідальність за результати своєї діяльності та прийняття управлінських рішень. І сьогодні ефективність з погляду керівників залишається найбільш важливою характеристикою діяльності підприємства, якій слід приділяти належну увагу. Від того, наскільки ефективною буде господарська діяльність підприємства, залежать його розвиток, матеріальний добробут населення, економічна безпека держави тощо.

Існує багато підходів до визначення поняття «ефективність». Одні автори та науковці пов'язують ефективність з ефектом, інші розглядають як співвідношення результату та витрат. При цьому ефект розглядається як певна форма результату. Але більшість науковців ототожнюють поняття «ефективність» і «результативність». На нашу думку, це не зовсім правильно, оскільки результативність – це досягнення певного результату, який не обов'язково повинен бути позитивним. А ефективність – це завжди позитивна величина, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення [30].

В економічній літературі сформувалися різні підходи до трактування поняття «ефективності» (рис.1.1).

Дослідження ефективності діяльності страхових компаній присвячено праці Стрілець Є.М., яка запропонувала удосконалене визначення цієї категорії. Вона вважає, що страхова компанія вважається ефективною, якщо вона реалізує за наявних ресурсів максимально можливий об'єм послуг за оптимальними тарифами та забезпечує свій захист, довіру, розвиток та надійність для залучення великої кількості страхувальників, тим самим збільшуючи свої прибутки та реалізуючи своє функціональне призначення та розглядає ефективність страхової компанії як фактор забезпечення

життєздатності, а її складові визначаються в залежності від стадії життєвого циклу страхової компанії.

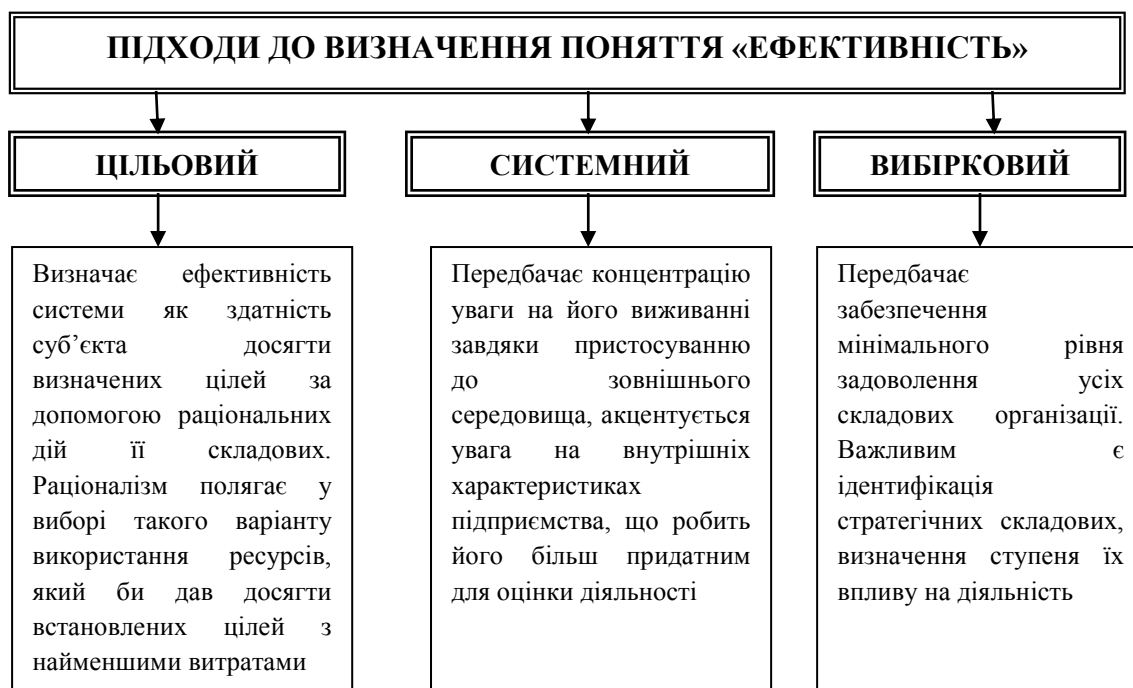

Рисунок 1.1 Підходи до визначення поняття «ефективність» в теорії управління [44].

Визначено, що складові забезпечення та оцінки ефективності залежать від стадій життєвого циклу страхової компанії. Враховуючи перебіг життєвого циклу страхової компанії, що складається з п'яти стадій життєвого розвитку страхової компанії: зародження, становлення, процвітання, затухання, банкрутство.

Автором зроблено акцент на запроваджені проміжної стадії входження до фінансового кластеру, який являє собою певну організаційну систему інституціональної інфраструктури фінансових установ та посередників, законодавчих та регулюючих органів на фінансовому ринку. Будь-яка страхова компанія може увійти до фінансового кластеру і таким чином уникнути банкрутства, забезпечивши ефективну діяльність.

Можливість входження до фінансового кластеру з'являється на етапі становлення страхової компанії, оскільки цей період діяльності пов'язаний з переходом до беззбиткової діяльності, поступового збільшення розміру прибутку. Страхова компанія закріплює своє становище на ринку в діловому співтоваристві з іншими фінансовими установами. Основна задача – зміцнення конкурентоспроможності страхової компанії. Проте, саме в цей період часто виникає ризик уповільнення темпів зростання, внаслідок чого значна кількість страхових компаній зазнають краху через недосвідченість і некомпетентність керівників.

Запорукою ефективної страхової діяльності на стадії процвітання страхової компанії є її інвестиційна активність, що характеризує здатність страховика до фінансового розвитку та підтримки конкурентоспроможності. Входження страхової компанії до фінансового кластеру на цьому етапі уможливорює реалізацію необхідних інвестиційних проектів та забезпечує інституціональну підтримку.

На стадії затухання, коли інтегральна ефективність знижується, і ступінь довіри, надійності та захисту зводиться до мінімальних показників, особливо важливо та корисно для страхової компанії вступити до фінансового кластеру і відновити свої прибутки та забезпечити зростання фінансових результатів.

Встановлено, що процес забезпечення ефективності страхової компанії реалізується під впливом співвідношення зовнішніх факторів (державне регулювання страхової діяльності та ціни і тарифи на види страхових послуг) і внутрішніх факторів (спосіб організації персоналу та роботи страхової компанії для досягнення найпродуктивнішої роботи) за рахунок кваліфікованих кадрів та сучасної модернізованої техніки. Відповідно до цього, удосконалено підходи до класифікації видів ефективності діяльності страхових компаній, що опосередковують процес забезпечення інтегральної ефективності на всіх етапах життєвого циклу (табл. 1.1) [44].

Запропоновані підходи до класифікації видів ефективності діяльності
страхових компаній [44]

Вид ефективності	Підходи та ознака	Ефективність, її характеристика
Комерційна (інвестиційна)	Відповідно до інвестиційного об'єкту	Вид ефективності, який визначається співвідношенням інвестиційних витрат і результатів, що забезпечують необхідну норму доходності як для всього об'єкта в цілому, так і для окремих його частин.
Соціальна	Згідно з функціональним призначенням страхової діяльності у суспільстві	Відповідність результатів соціальної програми держави та приватного страхування соціальним потребам, цілям суспільства та інтересам окремої людини.
Соціальна	Відповідно до умов праці у страховій сфері	Вимірюється скороченням тривалості робочого тижня, збільшенням нових робочих місць і рівня зайнятості людей, поліпшенням умов праці та побуту, стану оточуючого середовища, загальної безпеки працівників компанії.
Економічна	Відповідно до факторів розвитку страхової діяльності	Визначається співвідношенням зовнішніх (державна політика, ціни на страхові послуги) та внутрішніх факторів (продуктивності праці, технічна характеристики страхової компанії, спосіб її організації, тобто те, чим можна управляти).
Управлінська	З позиції менеджменту	Ступінь адекватності стратегічних та тактичних цілей результатам фінансової, операційної, інвестиційної та страхової діяльності та зусиллям і діям щодо здійснення цієї діяльності.
Інтеграційна	З точки зору процесів інтеграції страхових компаній з банками	Отримання додаткового ефекту в результаті оптимізації регламентованих нормативів платоспроможності, процесу розробки і дистрибуції фінансових продуктів, а також підвищення продуктивності взаємовідносин з клієнтами, співвіднесеного з витратами на інтеграційні процеси

Погоджуємося з думкою Стрілець Є.М. і вважаємо її дослідження комплексним, що розкриває тему нашого дослідження.

Ефективність діяльності страхової компанії залежить від видів діяльності, що здійснює страховик, а саме: страхової, інвестиційної та фінансової діяльності. При чому треба зауважити, що неефективна страхова діяльність практично зводить нанівець ефективність інвестиційної та фінансової діяльності, а важливим показником ефективності страхової діяльності є страхові премії, кількість застрахованих та укладених договорів, рентабельність страхового платежу.

1.3 Методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності страхової компанії

Діяльність компаній із страхування життя у визначених видах страхування характеризується певними особливостями, що обумовлює необхідність розробки методичних підходів та вибору системи показників для оцінки ефективності їх діяльності у цьому виді страхування. Система показників діяльності страхової компанії являє собою вихідну інформацію для контролю реалізації вибраної стратегії та визначення напрямків підвищення її ефективності[18].

Прибуток як комплексний, інтегрований показник всебічно характеризує ефективність певного виду бізнесу, а тому його привабливість для інвесторів. Стратегічна роль і значення прибутку у соціально-економічному розвитку зумовлює необхідність запровадження чітких та однозначних критеріїв визнання та методів оцінки усіх складників, що формують фінансовий результат. У ринкових умовах страхові компанії працюють на комерційних засадах і лише прибуток може гармонізувати власну вигоду підприємця - страховика із суспільними потребами у страховому захисті [35].

Система показників рентабельності страхової компанії є найбільш дослідженою (табл.1.2).

Методика розрахунку статистичних показників фінансових результатів
страхової компанії у статистиці страхування

Назва показника	Алгоритм розрахунку
Рентабельність страхової організації(компанії)(Рск)	$R_{ск} = \Pi / BK$
Рентабельність страхової діяльності (Рсд)	$R_{сд_1} = \Pi_{сд} / B$, $R_{сд_2} = ЧП / Cв(СП)$
Рентабельність виду страхування (Рвс)	$R_{вс} = \Pi_{вс} / СП_{вс}(СС_{вс})$
Рентабельність страхових платежів (Рсп)	$R_{сп} = \Pi / СП$
Рентабельність власного капіталу (Рвк)	$R_{вк} = \Pi / BK$

Коефіцієнт надійності (Кн) страховика характеризує сукупний рівень ліквідності, платоспроможності і рентабельності та розраховується таким чином:

$$K_n = \sqrt[3]{K_l \times K_p \times K_r} \quad (1.1)$$

де Кл – коефіцієнт ліквідності;

Кп – коефіцієнт платоспроможності;

Кр – коефіцієнт рентабельності.

Коефіцієнт рентабельності (Кр) характеризує прибутковість роботи страхової компанії:

$$K_p = \frac{\Pi}{СП} \quad (1.2)$$

де Π – прибуток страхової компанії;

СП – страхові платежі.

Єрмошенко А.М. [20] досліджуючи особливості розрахунку вартості та дохідності страхових компаній зауважує, що рентабельність власного капіталу є відносним показником ефективності діяльності компанії, що

визначається співвідношенням чистого прибутку за певний період і середньої власного капіталу. Однак, цей індикатор в страхуванні застосовується значно рідше, ніж комбінований показник, але може використовуватись для альтернативної оцінки рентабельності власного капіталу страхової компанії.

Показник рентабельності власного капіталу може розраховуватись декількома способами:

Спосіб 1. Співвідношення операційного результату і власного капіталу:

Спосіб 2. Співвідношення показника андеррайтингового результату і коефіцієнту капіталізації плюс коефіцієнт дохідності капіталу

Коефіцієнт капіталізації розраховується як власний капітал, поділений на чисті страхові премії.

Коефіцієнт дохідності капіталу – це співвідношення дохідності капітальних інвестицій і капіталу. Таким чином, якщо потенційний інвестор має намір інвестувати капітал у страхову компанію, дохідність такого вкладення буде визначатись за допомогою показника рівня виплат і затрат. Проте слід врахувати, що останній не включає всі джерела отримання прибутку, такі, наприклад, як інвестиційний прибуток, а також середній термін договору страхування [20].

Система показників діяльності страхової компанії являє собою вихідну інформацію для контролю реалізації вибраної стратегії та визначення напрямків підвищення її ефективності. Для оцінки ефективності діяльності страхових компаній у сфері недержавного накопичувального страхування необхідно визначити оптимальний набір показників, які б у достатній мірі характеризували їх фінансову надійність, організаційну ефективність та результати їх діяльності у визначеній сфері. У результаті автор запропонував згрупувати показники у такі 3 групи:

Група 1. Загальні показники діяльності страхової діяльності:

- Об'ємні (абсолютні) показники: статутний капітал; власний капітал; показники структури активів та зобов'язань; страхові резерви; частка перестраховиків у страхових резервах; інвестиційний дохід від розміщення

коштів резервів із страхування життя; валові страхові платежі (премії, внески); чисті страхові премії; страхові виплати; чистий прибуток;

- Відносні показники: співвідношення страхових резервів та власного капіталу; показник доходності; показник рентабельності страхової організації; показник ліквідності активів; показник платоспроможності; показник дохідності інвестицій.

Група 2. Спеціальні показники, що характеризують ефективність діяльності страхової компанії у визначеній сфері:

- валові та чисті страхові платежі (премії, внески) за певним видом страхування, в т.ч.: страхові платежі першого року;
- страхові платежі наступних років (поновлювальні);
- кількість договорів страхування та кількість учасників за укладеними угодами (протягом року та загалом);
- валові та чисті страхові виплати.

Група 3. Показники, що характеризують організаційну ефективність компаній:

- організаційна структура компанії;
- канали продажів: агентський, офісний, філійний, банківський канали;
- реалізація через юридичних осіб – партнерів;
- кількість розроблених та впроваджених нових страхових продуктів для конкретних категорій споживачів;
- розробка та впровадження додаткових сервісних послуг страхувальникам;
- структура персоналу, співвідношення чисельності управлінського апарату й інших категорій працівників;
- частка адміністративних витрат у загальних обсягах витрат;
- автоматизація ведення усіх видів обліку та обслуговування клієнтів;
- кількість укладених угод на одного працівника;
- втрати клієнтів;

- наявність системи професійного розвитку спеціалістів (семінари, курси) [18].

Найбільш вагомими показниками є ефективності є:

- 1) показники ліквідності активів;
- 2) платоспроможності;
- 3) рентабельності власного капіталу;
- 4) дохідності інвестицій (загальні показники діяльності компаній);
- 5) показник зміни у обсягах страхових премій;
- 6) показник зміни частки компанії у загальних обсягах платежів;
- 7) показник зміни частки компанії у загальній кількості застрахованих по цьому виду страхування (спеціальні показники, що характеризують результати діяльності компанії по даному виду страхування);
- 8) показник частки адміністративних витрат у валових платежах (характеризує організаційну ефективність компанії).

Грунтовне дослідження ефективності діяльності страхових компаній, проведене [44], результатом якого є розроблений методичний підхід до рейтингової оцінки ефективності діяльності страхових компаній шляхом використання інтегрального коефіцієнту, розрахованого за функцією Харрінгтона. Очікується, що пропонований підхід надасть можливість страховим компаніям та потенційним клієнтам отримати комплексну об'єктивну інформацію щодо умов відшкодування можливих збитків, досвіду роботи страхової компанії на ринку, надійності страховика та ефективності його роботи.

З позиції споживача страхової послуги страхова компанія має не лише забезпечити збереження страхових внесків та їх приріст, а й забезпечити своєчасну страхову виплату при настанні страхового випадку, тобто мова йде про платоспроможність страхової компанії.

Платоспроможність страховика — це його здатність своєчасно в повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання, передусім страхові, за рахунок наявності достатньої суми ліквідних активів і засобів платежу.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (ст. 30) зобов'язує страховиків дотримуватися певних вимог, які мають забезпечити їхню платоспроможність:

- наявність сплаченого статутного фонду;
- наявність гарантійного фонду страховика;
- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.

Мінімальний розмір статутного фонду (гарантійного депозиту) страховика, який займається страхуванням життя, 10 млн. євро за валютним обмінним курсом валюти України. До гарантійного фонду страховика належить додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку.

Страховики за рахунок нерозподіленого прибутку можуть створювати вільні резерви. Вільні резерви – це частка власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення платоспроможності страховика відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності. Страховики відповідно до обсягів страхової діяльності зобов'язані підтримувати належний рівень фактичного запасу платоспроможності (нетто-активів).

Фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначається вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових.

На будь-яку дату фактичний запас платоспроможності страховика повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює страхування життя, на будь-яку дату дорівнює величині, яка визначається

шляхом множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) на 0,05.

Положенням про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика [4] визначено Норматив платоспроможності та достатності капіталу - сума прийнятних активів, яка на будь-яку дату має бути не меншою нормативного обсягу активів, що визначається як більша з таких величин:

$$З + К \quad (1.5)$$

$$З + НЗП \quad (1.6)$$

де:

З (зобов'язання) – величина довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень, що розраховується відповідно до законодавства та визначається як сумарна величина розділів II–IV пасиву балансу (Звіту про фінансовий стан);

К – величина, що дорівнює:

30 млн грн – для страховика, який здійснює або планує здійснювати види страхування інші, ніж страхування життя;

45 млн грн – для страховика, який здійснює або планує здійснювати страхування життя;

НЗП – нормативний запас платоспроможності, який розраховується відповідно до законодавства.

Як бачимо, держава в особі регулятора ринку страхування встановлює вимоги до платоспроможності страхових компаній з метою захисту споживачів страхових послуг.

У 2005 році з метою стандартизації процедур здійснення аналізу діяльності страховиків Держфінпослуг видали Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків [5]. Відповідно до них здійснюється аналіз капіталу, активів, перестраховування, страхових резервів, дохідності та ліквідності.

На основі пропонованих тестів раннього попередження (далі – ТРП) визначається рівень фінансової надійності страхової компанії. Вихідна інформація до них міститься у публічній фінансовій звітності та Звіті про доходи і витрати страхової компанії, який належить до спеціалізованої звітності.

Отже, результати тестів раннього попередження є інформацією з обмеженим доступом. ТРП передбачають розрахунок одинадцяти показників для страхових компаній з ризикового страхування і дев'ять – для компаній страхування життя.

Серед визначених показників для компаній зі страхування життя в оцінці ефективності діяльності можуть бути використані:

- 1) показник ризику страхування, який уособлює співвідношення суми чистих премій і чистого капіталу. Цей показник характеризує обсяги страхової діяльності порівняно із реальними можливостями страховика відповідати за страховими зобов'язаннями власними вільними коштами;

- 2) показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами, який відображає темпи приросту величини чистих премій страховика протягом року;

- 3) показник незалежності від перестраховування, який показує співвідношення між сумою чистих премій за всіма страховими полісами і сумою валових премій за цими ж страховими полісами. Чим більшим є цей показник, тим більш незалежною від перестраховування є страхова організація;

4) показник доходності, який показує суму чистого прибутку на одиницю чистого капіталу страховика. Можна говорити про те, що це – показник рентабельності чистого капіталу страхової організації, він унаочнює «віддачу» власного капіталу страховика і дає зрозуміти, скільки гривень прибутку дає кожна гривня власних коштів страховика.

Висновки до розділу 1

Виявлено, що досліджень присвячених ефективності діяльності страхових компаній є недостатньо, як правило ефективність ототожнюється з поняттями «ефективність» і «результативність». Узагальнюючи наявні теоретичні підходи визначено, що страхова компанія вважається ефективною, якщо здатна досягати максимальних значень показників, а саме: обсяг наданих страхових послуг, кількість застрахованих, інвестиційний прибуток від інвестування страхових резервів та власних коштів, чистий прибуток загалом.

Відмічаємо відсутність уніфікованих методичних підходів до оцінювання ефективності діяльності страхових компаній, у більшості з яких показники ефективності є складовою оцінювання фінансового стану страхової компанії.

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ТАС»

2.1 Загальна характеристика діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є провідною та однією з найбільших страхових компаній в Україні, яка пропонує своїм клієнтам сучасні програми убезпечення життя разом та якісне обслуговування. ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» здійснює страхову діяльність у формі добровільного страхування життя.

Кількість застрахованих осіб ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» станом на 31.12.2018 р. становить 282155 осіб, в тому числі у 2018 р. застраховано 128600 осіб, а динаміка цього показника представлена на рис.2.1.

Рисунок 2.1 Динаміка кількості застрахованих осіб ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та в Україні у 2014-2018 рр

Джерело: розрахунки автора за [55;56]

Аналізуючи показники покриття страховим захистом громадян в Україні бачимо, що їх рівень є низьким. За аналізований період послугами компаній зі страхування життя скористалося близько 11% населення України, що зумовлено багатьма чинниками серед яких доцільно виокремити низький рівень фінансової грамотності, низький рівень доходів населення та недовіра до фінансових установ.

Динаміка кількості застрахованих осіб ПрАТ СК «ТАС» характеризується зростанням, а саме у період 2014-2016 рр незважаючи на негативні тенденції на світовому та вітчизняному фінансовому ринку страхова компанія збільшила кількість укладених договорів в 2,1 рази. Ринкова частка ПрАТ СК «ТАС» за кількістю укладених договорів у 2016 році була найвищою і склала 6,9%, враховуючи, що ПрАТ СК «ТАС» є одним з трьох лідерів на ринку страхування життя України. В 2017-2018 рр прослідковується сповільнення активності страхової діяльності ПрАТ СК «ТАС» і зниження частки ринку до 6,3% у 2018 році та кількості застрахованих осіб 282,2 тис.грн.

Сьогодні класифікація видів страхування життя представлена:

- 1) накопичувальне страхування;
- 2) пенсійне страхування;
- 3) страхування на випадок смерті;
- 4) інші види страхування життя.

Страховий портфель ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» представлено на рис.2.2.

Найбільшу питому вагу у структурі страхового портфелю становили договори накопичувального страхування, зокрема їх частка склала 57,3% у 2018 році.

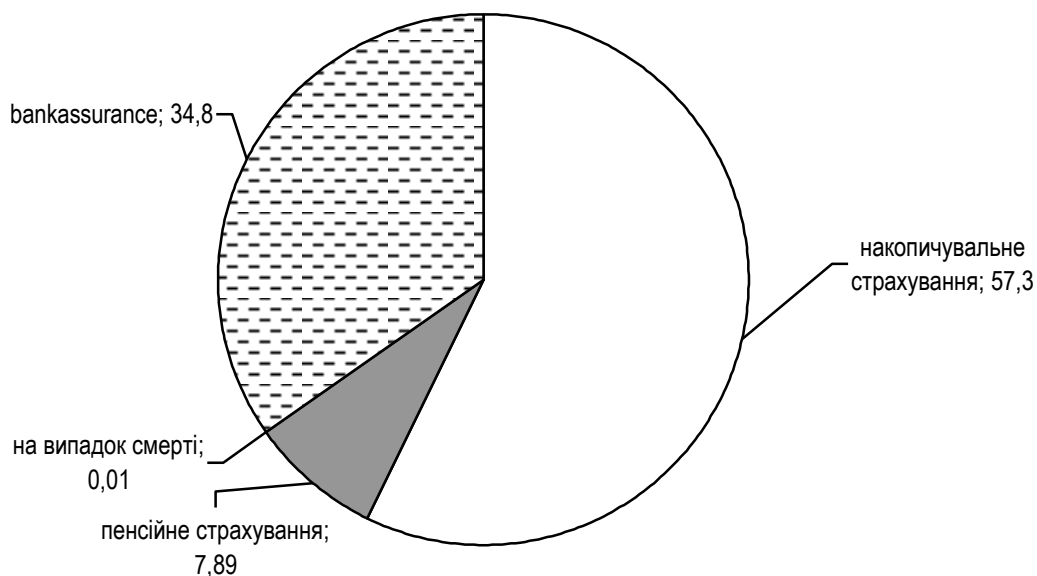

Рисунок 2.2 Структура страхового портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» за розміром страхових платежів у 2018 р., %

Джерело: розрахунки автора за [59]

Накопичувальне страхування від ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» орієнтоване на довгострокові накопичення: 10 - 30 років. В процесі накопичень з клієнтом або його близькими можуть відбутися непередбачувані події (травма, хвороба, інвалідність тощо), які спричинять додаткові витрати та вплинуть на сімейний бюджет. Особливістю накопичувального страхування є те, що страхова компанія окрім визначених чинним законодавством 4% гарантованого доходу забезпечує інвестиційний дохід від інвестування коштів страхових резервів, що забезпечує популярність цього виду страхування життя серед клієнтів, оскільки може конкурувати з банківським депозитом. За даними ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» середній вік страхувальника становить 37 років, які в середньому заощаджують 7500 грн на рік, а 19 років становить середня тривалість накопичення капіталу [56].

Наступним видом в страховому портфелі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є bancassurance, на який припадало 34,8% отриманих страхових

премій. З 2001 року ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» входить до складу Фінансової групи «ТАС» разом з Страховою групою «ТАС», АТ «Таскомбанк» та АТ «Універсал банк», тобто зовнішня організаційна структура здійснила вплив на страховий портфель страхової компанії.

Питома вага пенсійного страхування у страховому портфелі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» становила 7,89% у 2018 р. Незважаючи на низьку частку такого соціально важливого виду страхування ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є лідером ринку України недержавного пенсійного страхування. Вважаємо, що цей вид страхування враховуючи зміни у пенсійному законодавстві країни, зменшенні ролі держави у забезпеченні фінансування громадян у старості, перерозподілі ризиків між трьома рівнями пенсійної системи України є перспективним напрямком подальшого розвитку страхової компанії.

2.2 Оцінка динаміки розмірів та структури капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та ефективність його використання

Капітал страхової компанії дещо відмінний за своєю структурою від промислових підприємств і складається з таких елементів: статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Капітал страховика як і для будь якого господарюючого суб'єкта є основою його діяльності, важливу роль в ньому відіграють залучені кошти у формі страхових премій.

Проаналізуємо абсолютні розміри капіталу ПрАТ СК «ТАС» у динаміці (рис.2.3).

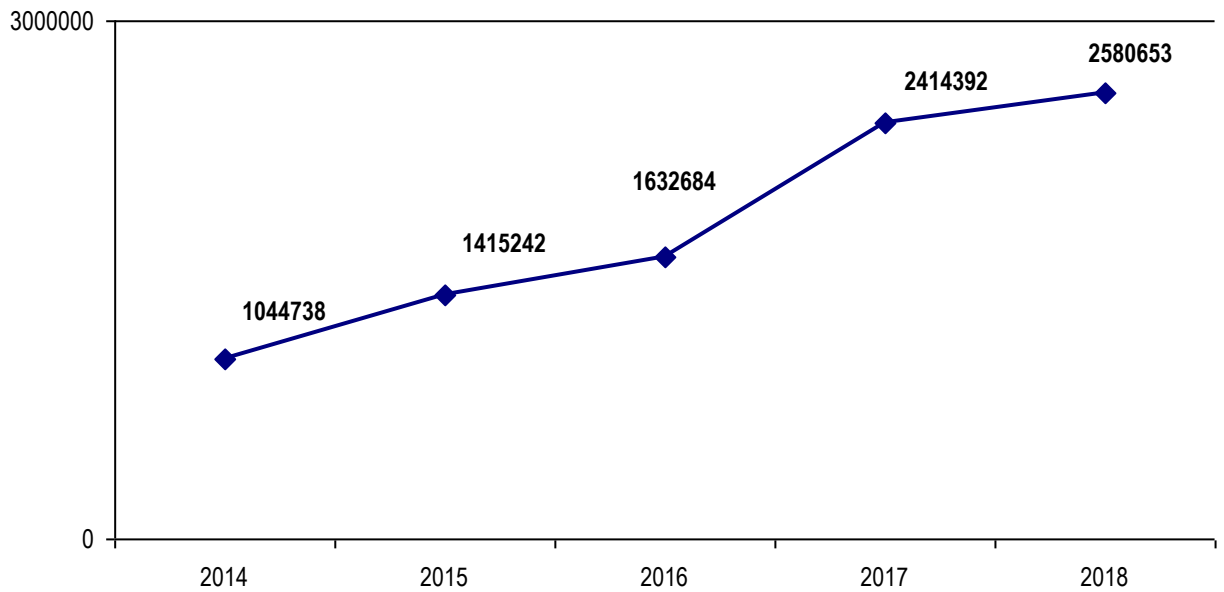

Рисунок 2.3 Динаміка капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр, тис.грн.

Джерело: сформовано автором за [58]

Капітал ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр має виражену тенденцію до зростання, що може бути зумовлено впливом різних чинників, зокрема як за рахунок розширення страхової діяльності, так і за рахунок зростання боргів. Загальний абсолютний розмір зростання капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» за аналізований період склав 1535915 тис.грн. або в 1,47 рази, тобто можна припустити, що компанія нарощує свій фінансовий потенціал та посилює свої фінансові позиції на ринку, що буде з'ясовано при здійсненні наступних етапів аналізу.

Специфіка страхування визначає склад і структуру капіталу страхової компанії. Оцінюючи динаміку структури власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр (рис.2.4) бачимо, що прослідковується тенденція до нарощування в абсолютному розмірі статутного капіталу та нерозподіленого прибутку зокрема та зростання їх питомих ваг у власному капіталі компанії.

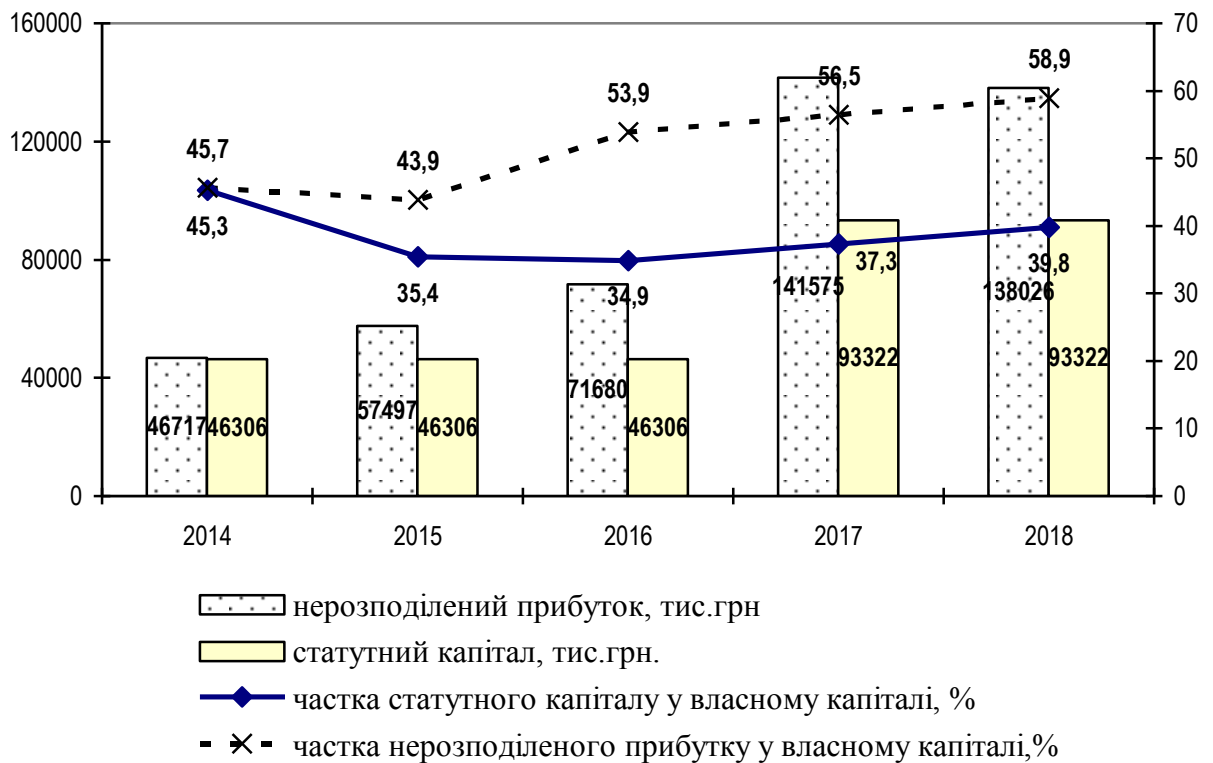

Рисунок 2.4 Динаміка складових власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр

Джерело: розрахунки автора за [58]

Зауважимо, що частка статутного капіталу була найвищою у 2014 році – 45,3%, а її зниження у 2015 році відбулося за рахунок зростання часток нерозподіленого прибутку та резервного капіталу.

Статутний капітал ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році становив 93322 тис.грн., а його зростання у 2 рази відбулося у 2017 році і його розмір залишився незмінний дотепер. Питома вага статутного капіталу у власному капіталі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» має тенденцію до зростання, і на кінець 2018 року становила 39,8%.

Виявлено, що зменшення абсолютного розміру власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році відбулося за рахунок уцінки фінансових інструментів на загальну суму 18048 тис.грн, тобто страхова

компанія бере на себе фінансові наслідки коливання цін на фінансові інструменти, тобто за рахунок отриманого прибутку.

Абсолютні розміри нерозподіленого прибутку ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та його питома вага у власному капіталі зростають швидше ніж статутного капіталу. Так, розмір нерозподіленого прибутку ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на кінець 2018 року склав 138026 тис.грн і в 1,48 рази був більшим за величину статутного капіталу. Наявність та значні розміри нерозподіленого прибутку свідчать про прибуткову діяльність страховика, дотримання вимог законодавства, а також про те, що власники (акціонери) страхової компанії не вилучають прибутки з обороту, а здійснюють його реінвестування, тобто вони очікують подальше зростання та перспективність функціонування ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», що можемо розглядати як ознаку надійності компанії. За аналізований період нерозподілений прибуток ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» зріс на 91309 тис.грн або в 2,95 разів., що засвідчує ефективну діяльність страховика в цілому.

Якщо статутний капітал та гарантійний фонд страхової компанії виконує функцію гарантування виплат застрахованим особам, то страхові резерви є джерелом таких виплат та фінансовим ресурсом для здійснення інвестиційної діяльності страховика, особливо для компаній, що здійснюють страхування життя.

Стовпчикова діаграма (рис.2.5) капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. показує, що структура капіталу страхової компанії є динамічною за рахунок істотних структурних зрушень питомої ваги страхових резервів.

Відзначаємо, що питома вага страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. була найбільшою, а найбільшого значення у розмірі 83,56% досягла у 2018 році.

Рисунок 2.5 Динаміка структури капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Висока питома вага страхових резервів обумовлена специфікою страхової діяльності, а це заслуговує на позитивну оцінку, оскільки капітал страхової компанії постійно зростає і це відбувається за рахунок саме страхових резервів, тобто можна стверджувати про високий рівень довіри страхувальників до цієї фінансової установи.

Питома вага власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. була стабільною і не перевищувала 10,37%. Розміри питомої ваги власного капіталу впливають на рівень фінансової стійкості страхової компанії, але його розміри необхідно розглядати шляхом порівняння із розмірами страхових резервів і враховувати ймовірнісний характер страхової діяльності компаній зі страхування життя.

Поточні зобов'язання ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» в 2018 році істотно скоротилися, зокрема питома вага цього джерела фінансових ресурсів в середньому становила 7,36%, а це найнижчий показник за період, що аналізується. Інші зобов'язання страхової компанії у більшості не

здійснюють значного впливу на її основну діяльність та переважно виникають щодо поточних зобов'язань за розрахунками.

Страхові резерви є основою фінансової стійкості та платоспроможності страховика. Дослідимо динаміку і структуру сформованих страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Рисунок 2.6 Динаміка розмірів та структури страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Зростання абсолютних розмірів страхових резервів можна трактувати по різному: з однієї сторони – це зростання заборгованості (акумульованих страхових платежів) за договорами страхування життя та їх приріст, з іншої – засвідчує ефективну страхову діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр., що заслуговує на високу позитивну оцінку.

Розмір резерву довгострокових зобов'язань у 2018 році становив 2200249 тис.грн, що на 1298777 тис.грн або в 2,4 рази більше ніж в 2014 році. Висока питома вага резерву довгострокових зобов'язань вказує на зростання грошових потоків від страхової діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». В середньому питома вага резерву довгострокових зобов'язань ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. коливалася в межах 97,5-99,1%.

Підсумовуючи зазначимо, що проведена оцінка джерел фінансування ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. показала, що страхова компанія володіє високим фінансовим потенціалом, динаміка основних показників є позитивною, а значні розміри страхових резервів вказують на довіру клієнтів до страхової компанії.

Як було зазначено вище, власні кошти страховик розміщує на власний розсуд (в першу чергу необхідно забезпечити статутну діяльність), а кошти страхових резервів відповідно до вимог чинного законодавства [4]. Проаналізуємо склад і структуру активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Оцінка розмірів і структури активів
ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 р.

Показники активів	на поч. 2018 року	на кін. 2018 року	на поч. 2018 року	на кін. 2018 року	Відхилення		
	тис.грн	тис.грн	у %	у %	тис.грн	у %	у в.п.
1	2	3	4	5	6	7	8
Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	1278	1124	0,05	0,04	-154	-12,05	-0,01
первісна вартість	8982	9668	0,37	0,37	686	7,64	0,00
накопичена амортизація	7704	8544	0,32	0,33	840	10,90	0,01
Незавершені капітальні інвестиції	11055	17074	0,46	0,66	6019	54,45	0,20

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
накопичена амортизація	7704	8544	0,32	0,33	840	10,90	0,01
Незавершені капітальні інвестиції	11055	17074	0,46	0,66	6019	54,45	0,20
Основні засоби:	56393	56939	2,34	2,21	546	0,97	-0,13
первісна вартість	94840	101445	3,93	3,93	6605	6,96	0,00
знос	38447	44506	1,59	1,72	6059	15,76	0,13
інші фінансові інвестиції	244173	476981	10,11	18,48	232808	95,35	8,37
Відстрочені податкові активи	0	1946	0,00	0,08	1946	-	0,08
Відстрочені аквізиційні витрати	77379	91838	3,20	3,56	14459	18,69	0,35
Усього необоротних активів	390278	645902	16,16	25,03	255624	65,50	8,86
Оборотні активи							
Запаси	1635	2141	0,07	0,08	506	30,95	0,02
Дебіторська заборгованість за послуги	8477	9338	0,35	0,36	861	10,16	0,01
з бюджетом	782	502	0,03	0,02	-280	-35,81	-0,01
з нарахованих доходів	13306	17332	0,55	0,67	4026	30,26	0,12
Інша поточна дебіторська заборгованість	6829	12589	0,28	0,49	5760	84,35	0,20
Поточні фінансові інвестиції	1562558	1451974	64,72	56,26	-110584	-7,08	-8,45
Рахунки в банках	426975	437260	17,68	16,94	10285	2,41	-0,74
Витрати майбутніх періодів	1344	734	0,06	0,03	-610	-45,39	-0,03
Частка перестраховика у страхових резервах	2208	2881	0,09	0,11	673	30,48	0,02
Усього оборотних активів	2024114	1934751	83,84	74,97	-89363	-4,41	-8,86
Всього активів	2414392	2580653	100	100	166261	6,89	X

Розмір необоротних активів впродовж 2018 р. зріс на 255624 тис.грн. або 65,5%, що відбулося в основному за рахунок зростання довгострокових

інвестицій на 95,35%, питома вага яких збільшилася на 8,37 п.п. і на кінець аналізованого періоду становила 18,48% активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Абсолютний розмір оборотних активів зменшився на 89363 тис.грн. або 4,41%, що відбулося за рахунок поточних фінансових інвестицій. Треба відзначити, що на кінець 2018 р. поточні фінансові інвестиції становили 56,26% активів страхової компанії, що на 8,54 п.п. менше ніж на початок періоду. Як бачимо, ПрАТ СК «ТАС» змінила політику інвестування з короткострокові на довгострокову, що може свідчити про стабілізацію інвестиційного ринку.

Сумарна частка інвестиційних активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на кінець 2018 р. становила 91,68%, таким чином компанія володіє високим інвестиційним потенціалом.

Підсумовуючи зазначимо, що співставлення часток страхових резервів з наявними інвестиціями як коротко-, так і довгостроковими засвідчують, що кошти страхувальників використовуються відповідно до їх цільового призначення.

Дотримуючись визначеної точки зору щодо оцінювання ефективності діяльності страхової компанії проаналізуємо традиційні для всіх суб'єктів господарювання показники ефективності як співвідношення отриманого результату до інвестованих ресурсів на основі показників рентабельності капіталу. Отримані розрахункові показники представлено на рис. 2.7.

Як бачимо з рис.2.7 показники рентабельності капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. істотно різняться за значеннями, що обумовлено структурою капіталу, а саме високою часткою страхових резервів в ній (рис.2.5). Як позитивне відзначаємо, що впродовж аналізованого періоду страхова компанія отримувала прибуток, що засвідчує ефективну діяльність компанії, а показники рентабельності характеризують рівень ефективності.

Рисунок 2.7 Динаміка показників рентабельності капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Загалом значення показника рентабельності капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. знаходилося на низькому рівні і не перевищувало 2,33%. У 2018 році рентабельність капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» склала 1,72%, що на 0,61 в.п. менше ніж у 2017 році, тобто на кожную залучену гривню припадало 1,72 коп. чистого прибутку.

Рентабельність власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. була достатньо високою, зокрема, у 2018 році вона становила 17,73%, що засвідчує ефективність компанії для її акціонерів, тобто на кожную вкладену гривня акціонери отримали 17,73 грн чистого прибутку. Максимального значення цього показника було досягнуто у 2017 році, а саме 22,86%, мінімальне значення – 7,39% у 2015 році. Як бачимо, ефективне управління капіталом ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. забезпечило зростання прибутковості акціонерного капіталу.

Підсумовуючи проведену оцінку динаміки розмірів, складу та напрямків використання ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. можна стверджувати, що капітал фінансової установи відповідає вимогам та використовується ефективно.

2.3 Оцінка ефективності страхової та інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Як було зазначено у розділах 1.2-1.3 важливими абсолютними показниками ефективності страхової діяльності страхової компанії є позитивні грошові потоки – страхові платежі та їх динаміка. Важливість оцінки цього показника обумовлена тим, що відсутність стабільного та синхронного грошового потоку страхових платежів за договорами страхування життя унеможлиблює здійснення інвестиційної діяльності страховою компанією, а при наявності такої стійкої тенденції у розпорядженні страховика перебуватимуть переважно власні кошти, що призведе до зниження фінансового потенціалу страхової компанії.

Виходячи з цього твердження було розраховано абсолютний приріст та темпи росту страхових платежів, що знайшло своє відображення на рис. 2.8. та дозволить здійснити аналітичну оцінку показника страхові платежі.

Візуальна оцінка графічного зображення страхових платежів за договорами страхування життя ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. дозволяє стверджувати, що страхова діяльність компанії є ефективною, що знаходить своє відображення у вираженому зростаючому тренді валових страхових премій. Так, за аналізований період абсолютний приріст страхових премій склав 292569 тис.грн., що у 2,4 рази більше за значення досліджуваного показника у 2014 році. У 2018 році загальний розмір страхової премії досягнув 502033 тис.грн, що на 114839 тис.грн або в 1,3 рази більше ніж за 2017 рік, або в 2,4 рази більше ніж у 2014 році.

Рисунок 2.8 Динаміка розміру страхових платежів за договорами страхування життя ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Здатність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» збільшувати позитивні грошові потоки від страхової діяльності засвідчує, що страхові продукти є затребуваними на вітчизняному страховому ринку і користуються популярністю, а найголовніше, що споживачі страхових послуг довіряють компанії у сучасних умовах розвитку та становлення страхової системи України.

Наступним етапом оцінювання ефективності страхової діяльності є розрахунок відносних показників, економічну сутність та алгоритм яких представлено у розділі 1.3.

Як вже було зазначено у попередніх висновках ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. нарощує свою ринкову частку за рахунок збільшення кількості застрахованих осіб та укладених договорів, що підтверджується позитивною динамікою розмірів валових страхових премій.

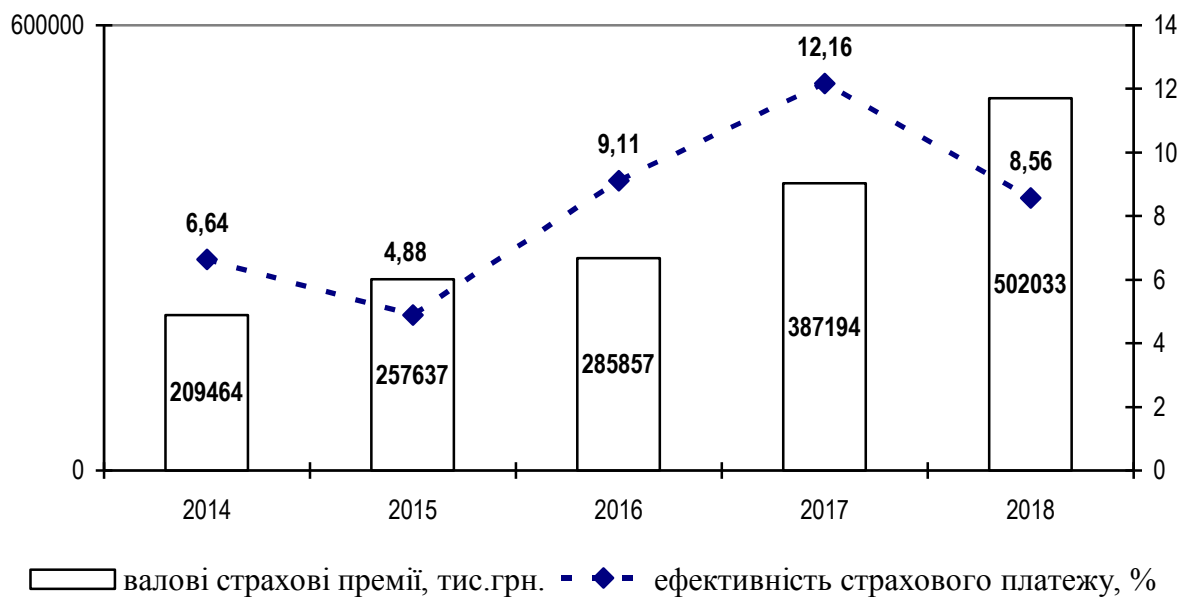

Рисунок 2.9 Динаміка розміру страхових платежів за договорами страхування життя ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Показник ефективність страхового платежу характеризує не лише страхову діяльність, а й інвестиційну і фінансову, оскільки розраховується шляхом співставленням чистого прибутку до валового страхового платежу. Отримані розрахункові значення цього показника ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. характеризуються циклічністю.

Найвищий рівень ефективності страхового платежу було досягнуто у 2017 році, а саме 12,16%, що на 3,6 в.п. більше ніж у 2018 році. Найменше значення зафіксовано в 2015 році – 4,88%, але як за значилося вище цей рік був кризовим для фінансової системи України, позитивним є те, що ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2016-2018 рр спромоглася відновити позитивну динаміку аналізованого показника. Вважаємо за доцільне встановити причини зниження ефективності страхового платежу у 2018 році на основі аналізу витрат на утримання страхової компанії (рис.2.10).

Рисунок 2.10 Динаміка співвідношення управлінських витрат до страхових платежів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

На основі графічного зображення 2.10 відмічаємо доволі стійке співвідношення управлінських витрат на 1 гривню страхової премії. У 2018 році на 1 грн отриманої страхової премії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» припадало 0,55 грн витрат на збут та 0,07 грн адміністративних витрат. Найвищий рівень адміністративних витрат зафіксовано у 2016 році. На нашу думку рівень витрат на збут є доволі високим, припускаємо, що це зумовлено складністю реалізації страхової послуги в сучасних умовах. З метою вироблення висновків щодо рівня витрат на збут та динаміку чисельності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. (табл. 2.2). Особливістю кадрової політики страхових компаній є те, що на постійній основі працюють менеджери вищої та середньої ланки, а страхові агенти та страхові брокери працюють на умовах цивільно-правового договору.

Динаміка показників заробітної плати
ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на 2014-2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість працівників, осіб	129	98	75	130	120
Витрати на оплату праці, тис.грн.	9617	9426	8896	14835	18688
Середньомісячна заробітна плата, тис.грн.	6,21	8,02	9,88	9,51	12,98
Страхові премії на 1 штатного працівника, тис.грн	1623,8	2628,9	3811,4	2978,4	4183,6

Як свідчать розрахункові дані таблиці 2.2 ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» потребувало та забезпечувало різну кількість працівників у 2014-2018 рр., а найбільше працівників зафіксовано у 2017 році, а саме 130 осіб, що на 10 осіб більше ніж у 2018 році. Відзначаємо зростання матеріального забезпечення працівників ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», зокрема зростання середньомісячної заробітної плати за 2014-2018 рр. в 2 рази або на 6,77 тис.грн, одним з чинників, що обумовив зростання є ріст мінімальної заробітної плати. Позитивним є те, що страхова компанія ефективно управляє кількістю штатних працівників тим самим забезпечуючи мінімізацію витрат, що підтверджує динаміка показника страхові премії на 1 штатного працівника.

Так, у 2018 році на 1 штатного працівника ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» припадало 4183,6 тис.грн страхових премій, а це на 1205,19 тис. грн або 40,46% більше ніж у 2017 році. також треба зазначити, що у 2018 році ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» здійснила оптимізацію результатом якої стало вивільнення 10 працівників.

Отже, оцінка витрат на персонал ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» в співставленні з показниками страхової діяльності дозволяє стверджувати їхню доцільність та обґрунтованість. Таким чином, зниження показника ефективності страхового платежу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018

році зумовлена іншими факторами, що будуть виявлені в подальшому аналізі ефективності діяльності компанії.

Однією з причин зниження рівня страхової діяльності є зростання збитковості договорів страхування і як наслідок ріст страхових виплат.

Страхова діяльність характеризується не лише розміром зібраних страхових платежів, а й розміром та рівнем страхових виплат (рис.2.11).

Оцінка розмірів страхових виплат ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» обов'язково має враховувати тривалість роботи компанії на страховому ринку, оскільки проміжок часу між укладенням договору та здійсненням страхової виплати в загальному може становити 10-40 років.

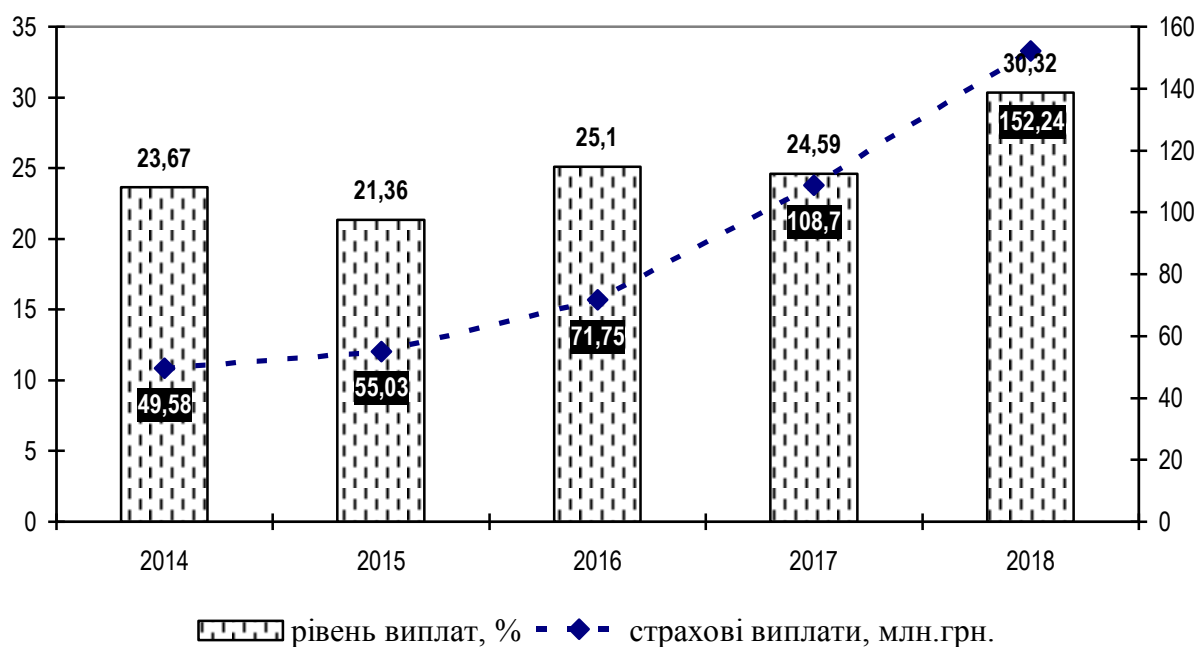

Рисунок 2.11 Динаміка розміру та рівня страхових виплат ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» провадить свою діяльність на вітчизняному страховому ринку 19 років і тому цілком закономірним є поступове зростання розміру та рівня страхових виплат. Так, у 2018 р. розмір страхових виплат ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» склав 152,24 млн.грн, що

на 40,53 млн. грн. або 40,04 % більше ніж у 2017 році, а рівень виплат у 2018 р. досягнув максимуму за аналізований період і становив 30,23%.

Як бачимо, страхові виплати мають чітко виражену тенденцію до росту та відбулося істотне зростання рівня страхових виплат. Для компаній страхування життя є важливим своєчасне маневрування інвестиційною політикою, оскільки зростання рівня витрат вимагає підтримання на належному рівні ліквідних активів.

Підсумовуючи здійснену оцінку ми прийшли до висновку, що страхова діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. була ефективною.

Наступним етапом аналізу є оцінка ефективності інвестиційної діяльності страхової компанії, важливість якої було обґрунтовано в розділі 1.2.

Проаналізуємо абсолютні показники доходів і витрат від інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. (рис.2.12).

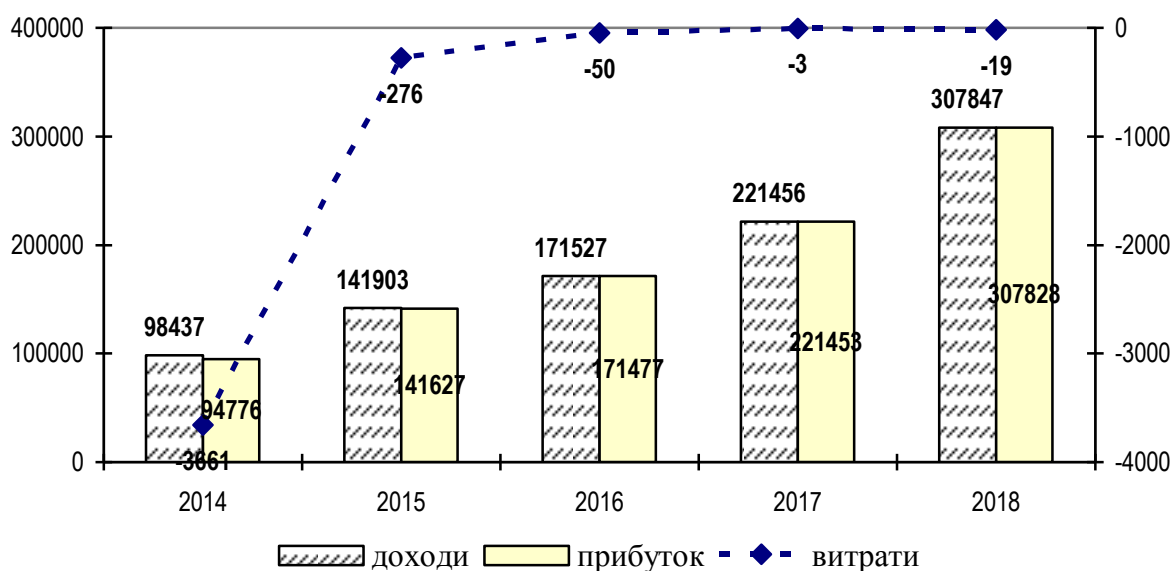

Рисунок 2.12 Динаміка розміру доходів, витрат та прибутку від інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

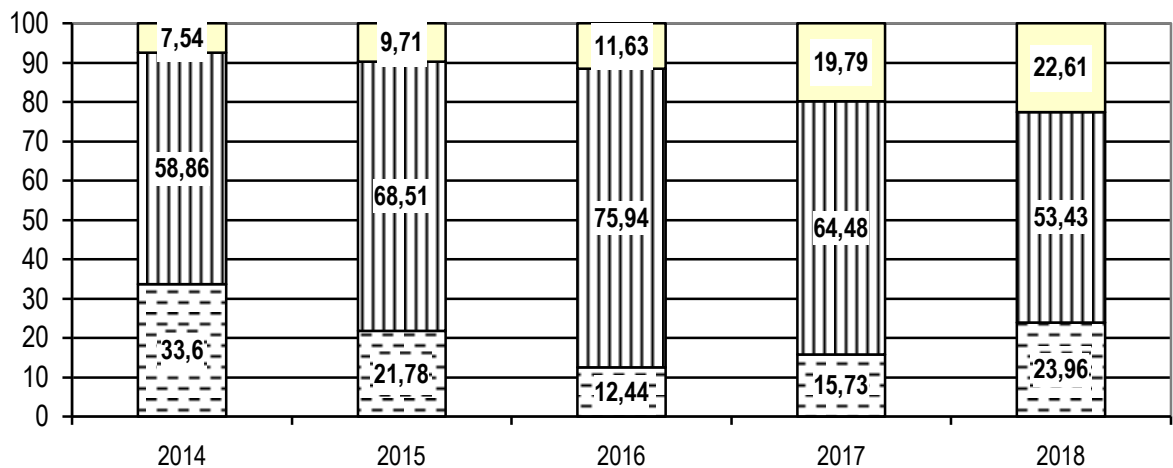
Про ефективну інвестиційну діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. свідчить динаміка розміру та рівня страхових виплат. Відзначаємо, що витрати від інвестиційної діяльності страхової компанії впродовж аналізованого періоду знизилися практично до мінімуму, саме тому на рис 2.11-2.12 ми бачимо практично рівні розміри доходу та прибутку від інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Прибуток від інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році склав 307828 тис.грн, що на 86375 тис.грн або 39% більше ніж у 2017 році та у 3,25 разів більше ніж у 2014 році, що заслуговує на високу позитивну оцінку, оскільки страхова компанія зможе виконати зобов'язання перед страхувальниками щодо забезпечення додаткового доходу від інвестування коштів страхових резервів. Високі ставки дохідності від інвестування коштів страхових резервів матимуть позитивний вплив на майбутні грошові потоки від страхової діяльності.

Стратегія інвестування власних коштів страхової компанії та коштів страхових резервів визначає структуру інвестиційних активів, а динаміка її структури є результатом управлінських рішень щодо зміни інвестиційної політики страхової компанії (рис.2.13).

Структура інвестиційних активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. характеризується істотними зрушеннями. Про зміну інвестиційної стратегії страхової компанії свідчить тенденція нарощування частки високоліквідних активів – грошових коштів, частка яких у 2018 році склала 22,61 %, що на 15,07 в.п. або у 3 рази більше ніж у 2014 році.

Таким чином, страхова компанія досягає відповідного рівня ліквідності і забезпечує свою платоспроможність. Крім того, збільшення частки грошових активів є наслідком впливу зовнішніх економічних факторів і може розглядатися як відсутність безпечних об'єктів інвестування або високі ставки дохідності за депозитами призвели до зростання цього виду інвестиційних активів.

▨ довгострокові інвестиційні активи ▩ поточні інвестиційні активи ◻ грошові активи

Рисунок 2.13 Динаміка структури інвестиційних активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Істотний вплив на структуру інвестиційних активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» чинить тривалість договорів страхування. Як вище було зазначено, виявлено тенденцію зростання страхових виплат (рис.2.12), а співставлення розмірів інвестиційних активів у грошовій формі та страхових виплат ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» засвідчують зв'язок між цими показниками.

У 2018 році відбулося зростання питомої ваги довгострокових інвестиційних активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на 8,23 в.п. або в 1,52 рази в порівнянні з 2017 роком. Це може свідчити про забезпечення диверсифікації інвестиційного портфелю страхової компанії та позитивний прогноз роботи компанії на ринку.

Наступним етапом аналізу інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є оцінка структури інвестиційних активів за їхнім складом (рис.2.14). Треба зазначити, що вітчизняні компанії зі страхування життя незважаючи на достатньо широкий перелік дозволених інструментів для інвестування коштів страхових резервів спрямовують їх переважно у

банківські депозити і ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» не становить виключення. Основною причиною є нерозвиненість вітчизняного ринку цінних паперів та законодавчі обмеження щодо рівня ризикованості операцій.

Як бачимо з рис.2.14 найбільшу питому вагу у структурі інвестування коштів страхувальників займають банківські вклади, а саме 64%, що обумовлено високим рівнем співпраці з банківським сектором. Банківські вклади формуються у різних видах валют, що обумовлено можливістю укладення договорів страхування життя у гривні, доларах США та євро.

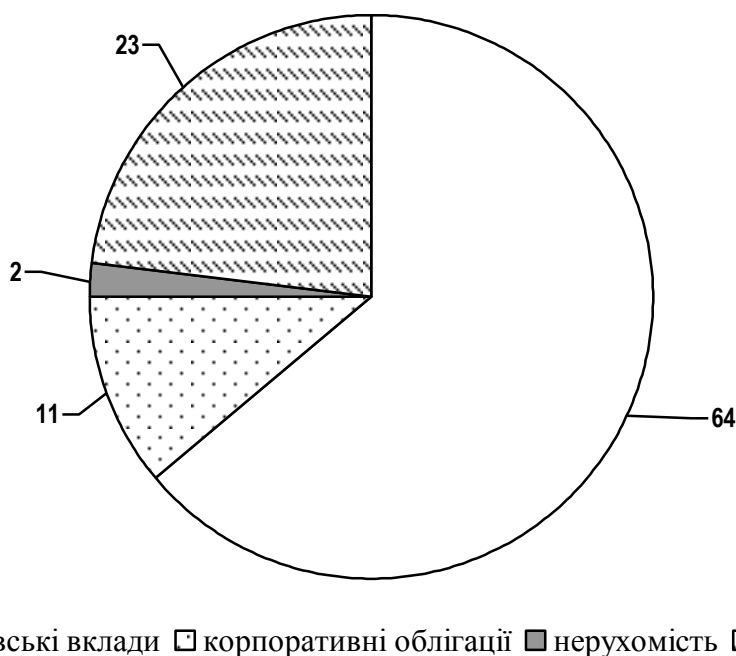

Рисунок 2.14 Структура фінансових інструментів, якими представлено кошти страхувальників ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на 31.12.2018 р., %

Джерело: розрахунки автора за [58]

Банківські депозити належать до поточних (короткострокових) фінансових інвестицій та забезпечують відповідний рівень ліквідності страховій компанії. ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» входить до страхової групи «ТАС», яка є однією з найкрупніших фінансово-промислових груп

України та розміщує кошти страхувальників переважно у АТ «Універсал Банк» та АТ «Таскомбанк».

Відносно новим і високоприбутковим інвестиційним активом, що відповідає найвищому рівню надійності для страхових компаній стали облігації внутрішньої державної позики (далі ОВДП). ОВДП є борговими цінними паперами, які продаються Урядом первинним дилерам та їх клієнтам на первинному ринку для фінансування потреб державного бюджету. За даними НБУ середньозважена дохідність 91-денної гривневої ОВДП у 2018 році становила 16%, що в порівнянні з банківським депозитом аналогічної тривалості є більш вигідним. Саме ці фактори обумовили високу питому вагу ОВДП, а саме 23% у структурі інвестиційного портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році.

Корпоративні облігації як боргові цінні папери становили 11%. Найменшу питому вагу в інвестиційному портфелі займає нерухомість, а саме 2%, що обумовлено незадовільним рівнем законодавчого захисту ринку нерухомості в Україні та відсутність ринку землі.

При дослідженні структури страхового портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» встановлено, що найбільшу питому вагу у ньому займає накопичувальне страхування (рис.2.2), саме тому проаналізуємо дохідність інвестиційної діяльності за цим видом. Рівень інвестиційного доходу за договорами накопичувального страхування ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» представлено на рис.2.15.

Як бачимо з рис.2.15 дохідність накопичувального страхування ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр характеризується спадним трендом, однак, робити висновок, що цей тренд є негативним неприпустимо, оскільки вимагає співставлення з дохідністю інших фінансових інструментів на ринку.

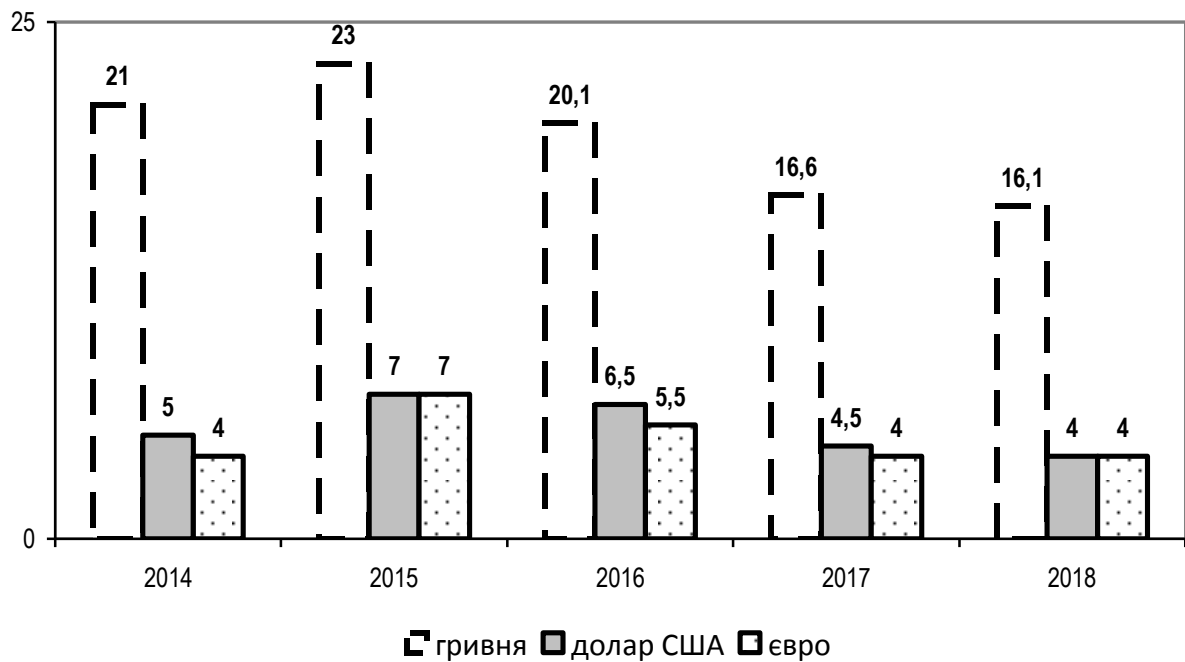

Рисунок 2.15 Динаміка ставки інвестиційного доходу за договорами накопичувального страхування ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр, %

Джерело: розрахунки автора за [58]

За договорами накопичувального страхування, укладеними в гривні прибутковість є вищою в 4 рази в порівнянні з договорами укладеними в доларах США та євро, що обумовлено слабкістю національної валюти. Однак, ревальвація національної валюти та зниження рівня інфляції вплинули на зниження рівня дохідності.

Важливим показником ефективності інвестиційної діяльності страхової компанії є рівень інвестиційного доходу або прибутковість інвестиційної діяльності.

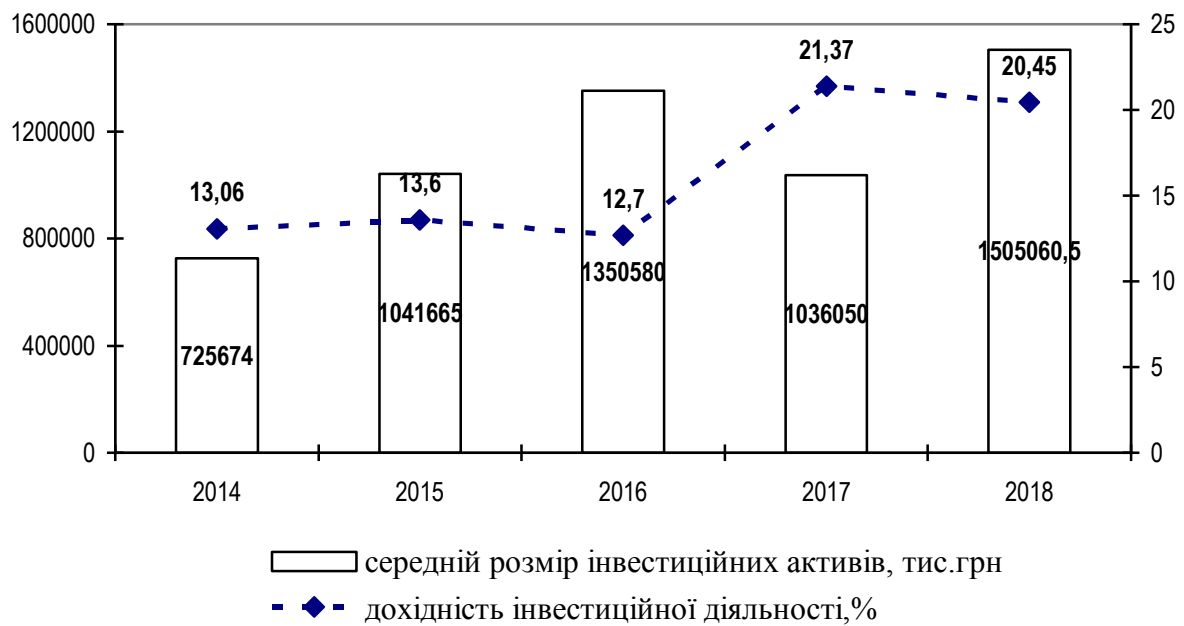

Рисунок 2.16 Динаміка показників ефективності інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Оцінюючи динаміку показників ефективності інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. (рис.2.16) відмічаємо намічання позитивної тенденції, що знаходить своє відображення у високих значеннях прибутковості інвестиційної діяльності страхової компанії в цілому.

Прибутковість інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році становила 20,45%, а це на 0,92 в.п. або 4,31% менше ніж у 2017 році. Треба відзначити, що 2017 рік для ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» був найприбутковіший за аналізований період.

Отже, підсумовуючи отримані результати аналітичного дослідження можемо зробити узагальнюючий висновок, що ефективність інвестиційної діяльності є високою і залежить від ефективності страхової діяльності.

2.4 Оцінка платоспроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Оцінювання платоспроможності страхових компаній відмінне від суб'єктів господарювання у сфері виробництва, що викликано приналежністю страхових компаній до фінансових установ. Як було визначено у розділі 1.2-1.3, відсутній єдиний показник платоспроможності, саме тому поетапно проаналізуємо умови її забезпечення для компаній, що здійснюють страхування життя. Динаміка розмірів статутного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та законодавчо визначеного його мінімального розміру представлено на рис.2.17.

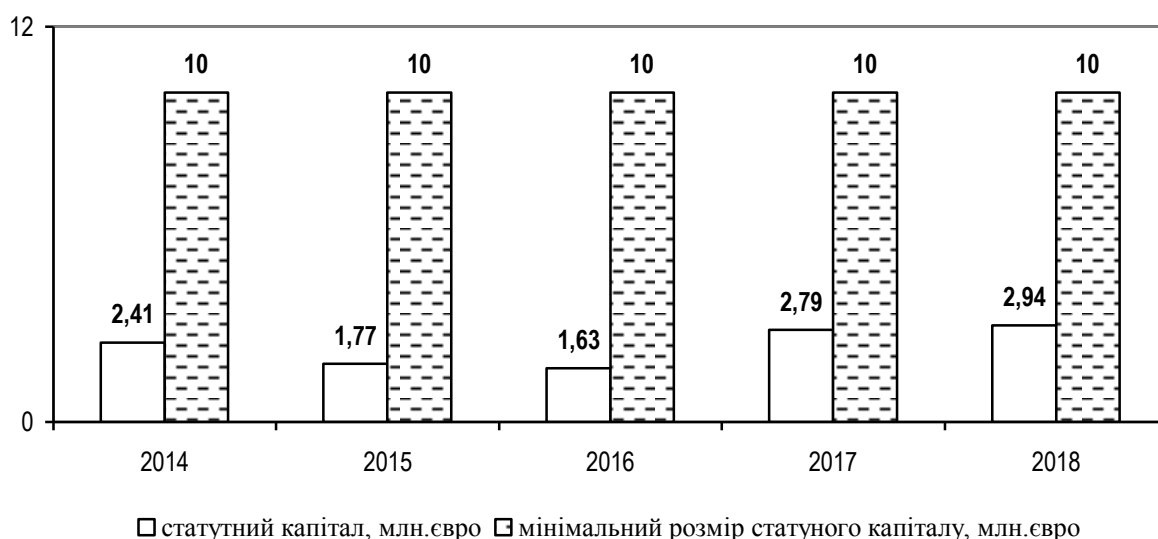

Рисунок 2.17 Динаміка нормативного та фактичного розмірів статутного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Оцінюючи динаміку фактичного і нормативного розмірів статутного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. (рис.2.17) бачимо, страхова компанія не виконує вимог чинного законодавства щодо виконання умов забезпечення платоспроможності у частині мінімального розміру, однак необхідно врахувати, що ця вимога стосується новостворених страхових компаній. Починаючи з 2016 року статутний капітал ПрАТ «Страхова

компанія «ТАС» в євро зростає, але ця тенденція є більш вираженою у національній грошовій одиниці гривні. Так, станом на 31.12.2018 року розмір статутного капіталу становив 93322 тис.грн, що на 47016 тис.грн або у 2,02 рази більше ніж на 31.12.2017 року, що вказує на зростання рівня захисту споживачів страхових послуг забезпечене за рахунок коштів акціонерів страхової компанії.

Керівництву ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» необхідно контролювати ситуацію на ринку, оскільки поява нового гравця (шляхом створення або в результаті злиття існуючих) може призвести до зниження його конкурентних позицій за показником розмір статутного капіталу. Вважаємо, що менеджменту компанії необхідно розробити заходи щодо збільшення статутного капіталу з метою підвищення платоспроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» та зміцнення ринкових позицій.

Невід'ємною умовою забезпечення платоспроможності страхових компаній є наявність гарантійного фонду та перевищення фактичного запасу платоспроможності над нормативним запасом (рис.2.18).

Показники платоспроможності, динаміку яких представлено на рис.2.18 характеризуються позитивною динамікою. Зокрема, відмічаємо наявність гарантійного фонду та поступальне зростання його розмірів. Так, якщо на кінець 2014 року гарантійний фонд ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» становив 48017 тис.грн, то на кінець 2018 року – 146497 тис.грн, що на 98480 тис.грн або в 3,1 рази більше ніж у порівняному періоді. Важливість наявності гарантійного фонду полягає в тому, якщо коштів страхових резервів не вистачить для здійснення страхових виплат, то кошти цього фонду будуть спрямовані на виконання зобов'язань.

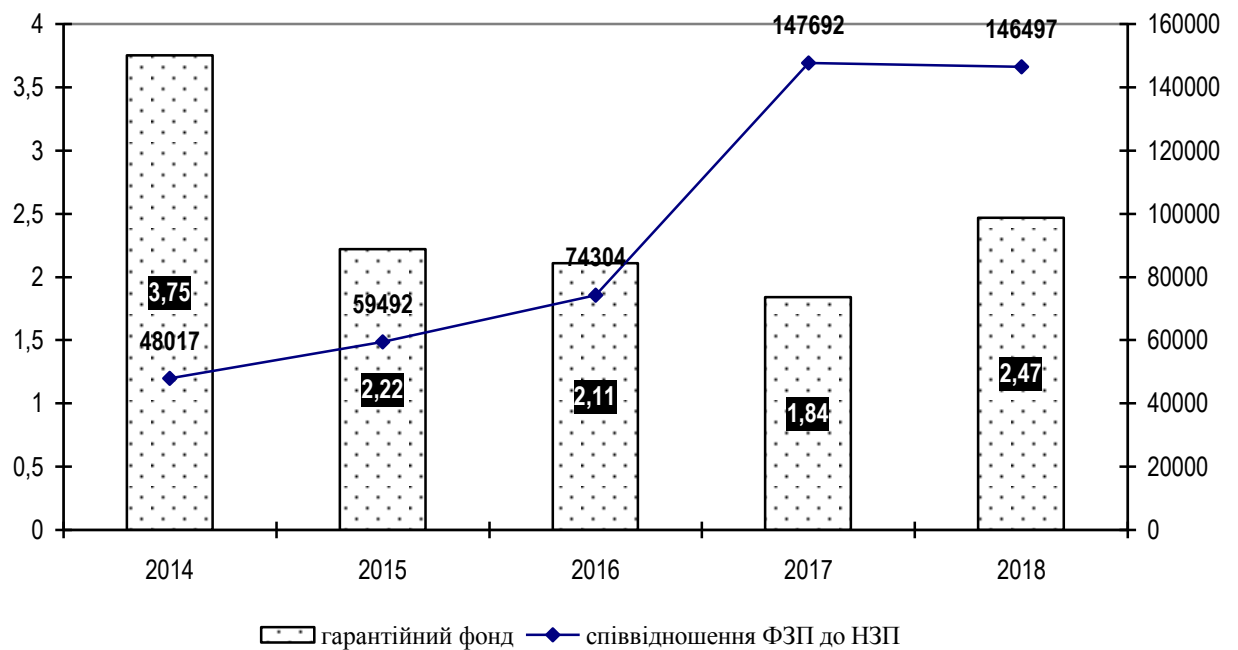

Рисунок 2.18 Динаміка розміру гарантійного фонду та маржі платоспроможності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр.

Джерело: розрахунки автора за [58]

Наявність маржі платоспроможності характеризує ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» як платоспроможну компанію. Зауважимо, що динаміка цього показника має спадну тенденцію у період з 2014-2017 рр, а вже на кінець 2018 року вдалося відновити. Так, якщо у 2017 р. фактичний запас платоспроможності перевищував нормативний запас платоспроможності у 1,84 рази, то у 2018 р. – 2,47 рази.

Отже, ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. було платоспроможне, що засвідчує його фінансову надійність і фінансову стійкість.

Висновки до розділу 2

Проведено оцінювання ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». Встановлено, страхова діяльність характеризується достатньо високим рівнем ефективності, що знаходить своє відображення у зростаючій кількості застрахованих осіб та прирості страхових премій.

Фінансову діяльність страховика визначено як ефективну, що проявляється у вираженій тенденції до зростання капіталу, високій питомій вазі страхових резервів, що вказує на нарощування фінансового потенціалу.

Ефективність інвестиційної діяльності характеризується високою часткою інвестиційних активів та її прибутковістю.

Ефективність страхової, фінансової та інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. забезпечила загальну ефективність функціонування страхової компанії, що відобразилося у показниках рентабельності.

РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

3.1 Концептуальні засади розробки стратегії підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

У процесі розвитку система страхування перебуває у постійному розвитку та проходить певні стадії, що характеризують різні її стани від виникнення до зникнення або трансформації. Загалом, під життєвим циклом страхової системи розуміють процес поетапної зміни стану страхової системи внаслідок впливу сукупності факторів. Кожна стадія етапу життєвого циклу страхової системи характеризується відповідною комбінацією кількісних та якісних параметрів. Таким чином, окрема страхова компанія перебуває під впливом життєвого етапу страхової системи, що чинитиме вплив на її розвиток незалежно від індивідуального життєвого циклу. Наприклад, якщо ринок страхування життя країни перебуває на етапі «зародження» і новостворена страхова компанія входить на нього, то їхні життєві цикли співпадають, а якщо на етапі «зрілості», то відповідно – ні, і цей факт вимагає від керівництва бути гнучким та своєчасно змінювати цілі та стратегії.

Сьогодні ринок страхування життя в Україні знаходиться на стадії зародження на відміну від ринку ризикового страхування, про що свідчать значення динаміки страхових платежів (рис.3.1). У підтвердження зробленого висновку наведемо статистичні дані показника «структури ринку страхування», значення якого становило 7,91% в Україні у 2018 році, що на 1,2 в.п. більше ніж у 2017 році. Цей показник показує, яку питому вагу становлять страхові платежі за страхуванням життя у загальному їхньому розмірі. Для підкріплення зроблених висновків зазначимо, що значення цього показника у світі в 2018 році становило 54,3%, для країн Європейського

Союзу – Для порівняння у світі цей співставлення показника охоплення страхуванням життя в Україні, який у 2018 році склав 48,1%.

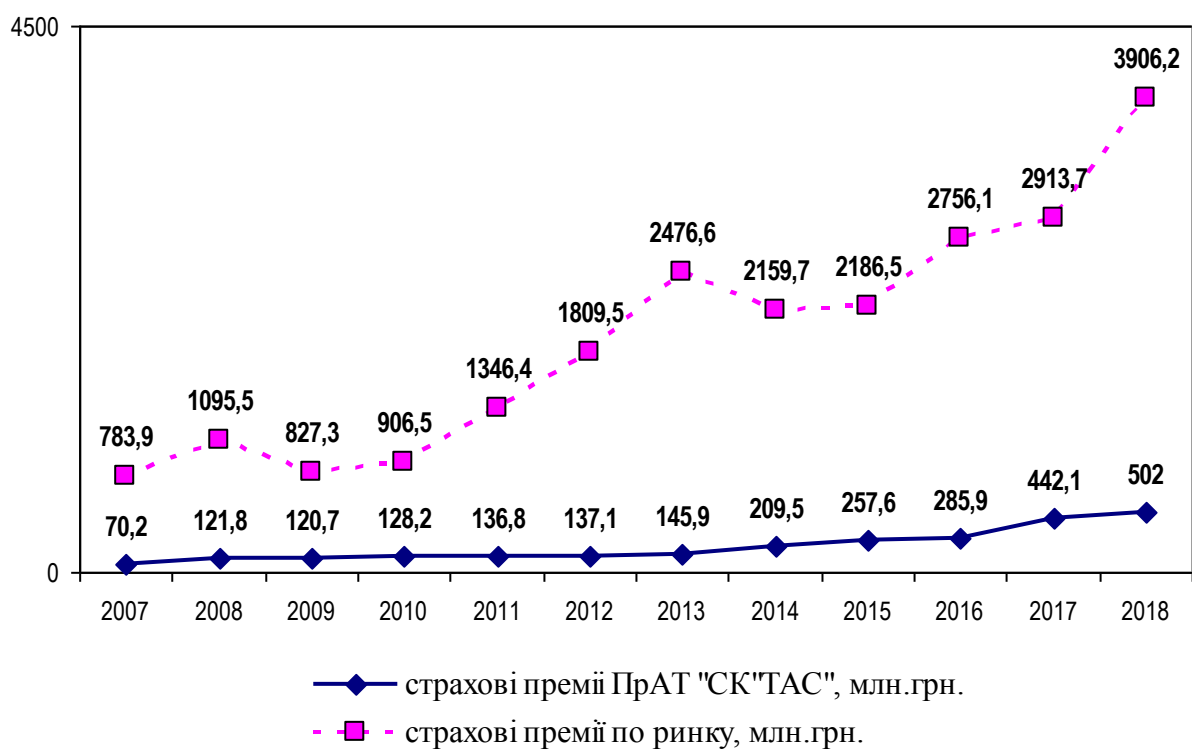

Рисунок 3.1 Динаміка страхових премій на ринку страхування життя в Україні та ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2007-2018 рр.

Джерело: складено автором за [58;59]

Оцінюючи динаміку страхових премій на ринку страхування життя в Україні та ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2007-2018 рр. (рис.3.1) бачимо, що тренди є відмінними. Зокрема, на ринку страхування життя у 2009 р. та 2014 р. відбувалося зниження активності ринку, а динаміка страхових платежів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2007-2018 рр. характеризується позитивною динамікою, впродовж всього аналізованого періоду за винятком 2009 року.

Ринок страхування життя в Україні за показником страхові премії характеризується циклічністю, зокрема відзначаємо несприятливі коливання виявлено у 2008 кризовому році та у після кризовий період 2014 - 2016 роках. Загально відомо, що 2008 рік для світової економіки – це рік глобальної фінансової кризи, яка була викликана обвалом іпотечного ринку США та банкрутством великих американських фінансових фірм, зокрема інвестиційного банку Lehman Brothers ледве не призвело до банкрутства найбільшого страхового холдингу зі страхування життя AIG ALICO Life.

Наслідками глобальної фінансової кризи в Україні стало знецінення майже 1,5 рази національної валюти та криза ліквідності банківської системи, що негативно позначилось на інвестиційній активності страхових компаній. Зниження ділової активності страхового ринку України у період 2014-2015 роки викликано різкою девальвацією національної валюти по відношенню до долара США, інфляційними процесами, анексією Криму та окупацією частини території України, що призвело до зменшення кількості потенційних споживачів страхових послуг за загальної несприятливої демографічної ситуації.

Отже, в подальшому при розробці стратегії підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» будемо вважати, що життєвий цикл ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» ґрунтуючись на значеннях показника страхові премії є «зростання».

У науковій думці сформовано декілька концепцій щодо тлумачення стратегії. У нашому дослідженні під стратегією будемо розуміти довгострокові цілі страхової компанії, що диверсифікацію діяльності та залучення ресурсів, які необхідні для досягнення поставлених цілей, виступає засобом координації цілей і ресурсів, що найбільше відповідає концепції стратегічного управління;

Узагальнення видів стратегій за [49] представлено на рис.3.2.

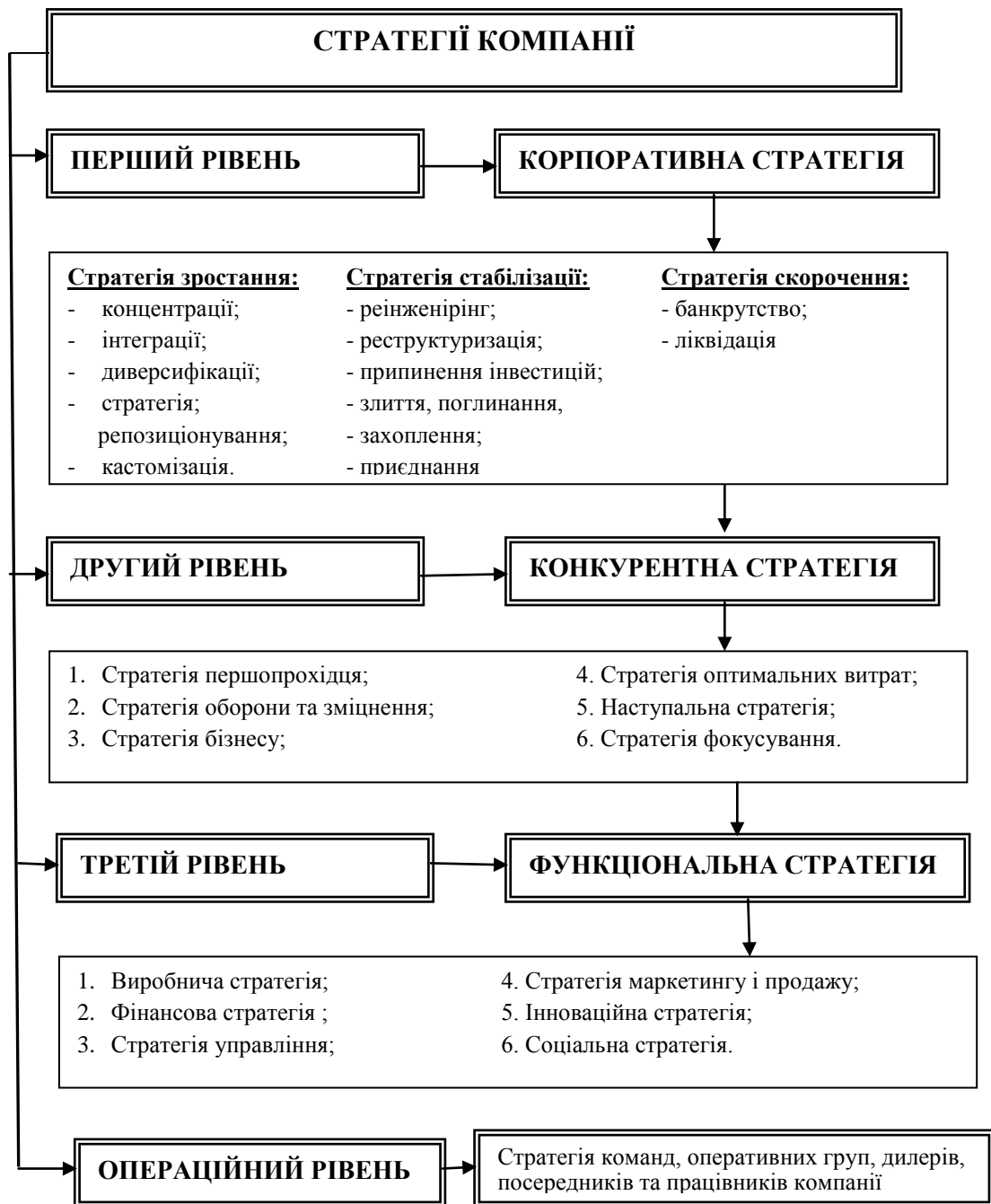

Рисунок 3.2 Ієрархія стратегій компаній

Джерело: [11]

Таким чином, ґрунтуючись на теоретичних засадах розробки стратегій суб'єктів господарювання та отримані результати дослідження ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр у другому розділі дипломної роботи, визначимо напрями вдосконалення існуючої

стратегії страхової компанії, що забезпечать їй стійке зростання ефективності діяльності.

Формування стратегії є послідовним процесом, який проходить певні етапи (рис.3.3).

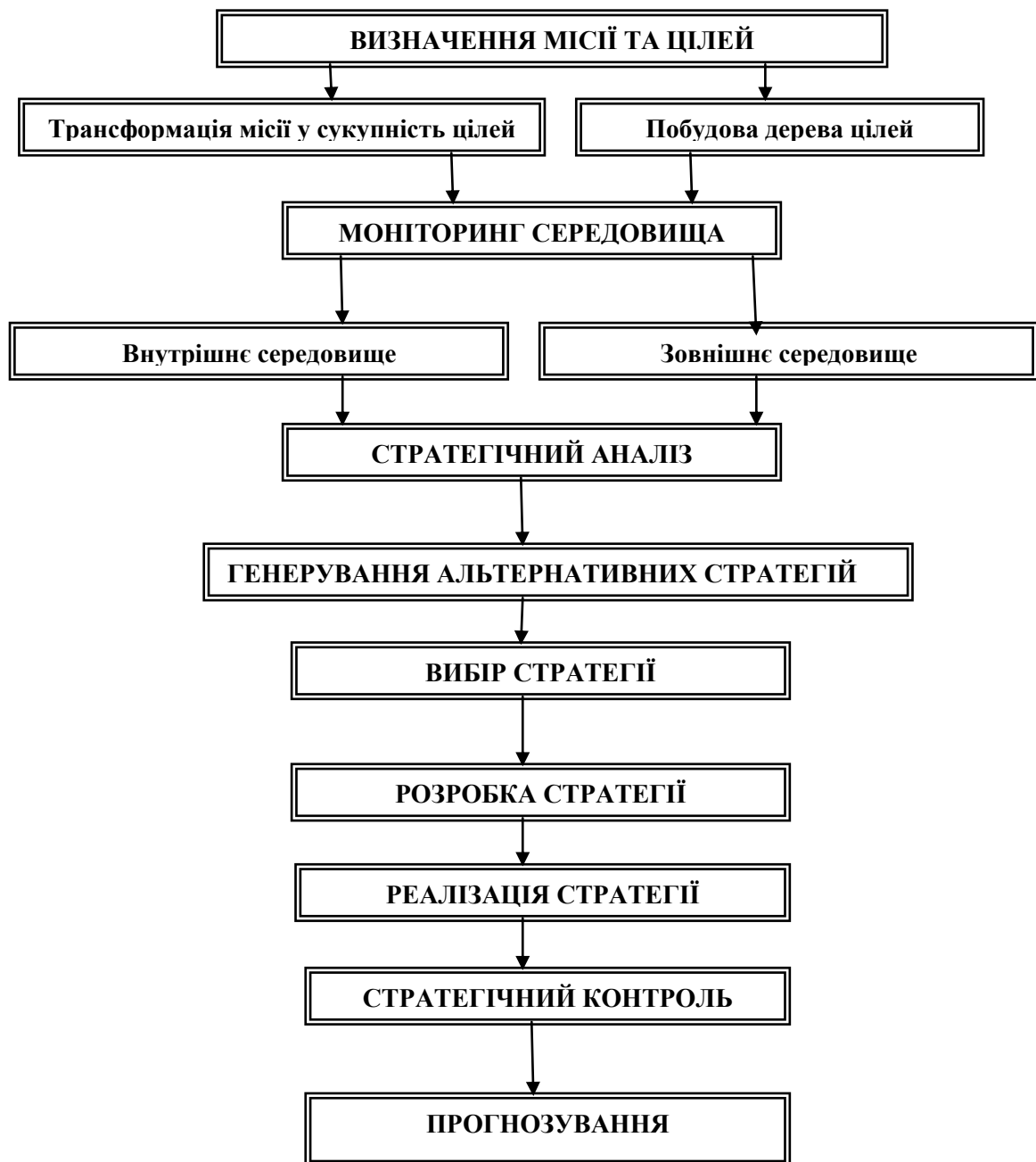

Рисунок 3.3 Алгоритм розробки та реалізації стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Джерело: складено автором на основі [32]

Формування та обґрунтування стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» передбачає здійснення оцінювання місії та цілей існуючої стратегії.

Місія ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» – це «Дбаємо про майбутнє, захищаючи життєві цінності кожного дня!», зрозуміло, що найбільшою цінністю людини є її життя і здоров'я. Статистика страхування засвідчує, що із застрахованими особами страхові випадки стаються рідше, що пов'язано з психологічним фактором усвідомлення об'єктивного існування ризиків» [56].

ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» декларує свої цінності:

- 1) Будь чесним та відкритим;
- 2) Постійно вдосконалюйся;
- 3) Працюй разом, а не поряд;
- 4) Створюй, як для себе;
- 5) Досягай результату.

Аналізуючи їхній зміст зауважимо відповідно до поданого переліку:

1) Страхування життя – є добровільним видом страхування і з позиції забезпечення потреб особи не є товаром першої необхідності, тому ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» відстоює позицію чесності та відкритості з метою формування довіри потенційних і діючих клієнтів. Прикладом реалізації цього принципу на практиці є розміщення фінансової звітності у відкритому доступі;

2) Інформаційне суспільство, зміна потреб клієнтів та стрімкий розвиток технологій вимагає безперервного навчання персоналу компанії, що успішно реалізується у системі корпоративного навчання ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»;

3) Вміння працювати з іншими, бути частинкою відлагодженого механізму колективу потребує лідерських навичок, таких як здатність впливати на людей і бути переконливим, дослухатися до точки зору ваших колег, поважати їхню думку, що допоможе ефективніше взаємодіяти з колегами, оточенням та потенційними клієнтами;

4) Страховий продукт як специфічна послуга, що надається страхувальнику при виконанні договору страхування, характеризується невідчутністю, неподільністю, обмеженням у часі та ін. вимагає від його розробників ґрунтовних знань як потреб клієнтів, так і страхової справи, а в умовах тотальної діджиталізації – максимальної візуалізації та створення образу страхового продукту. ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» веде власний блог (<http://blog.taslife.com.ua>), має сторінки у соціальних мережах (www.facebook.com/taslifeofficial/), власний сайт (www.taslife.com.ua), You tube канал (<https://www.youtube.com/channel/UCHk1IbZctb1bfndfEawYSAw/feed>);

5) Результатом діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є матеріальне забезпечення клієнтів у разі настання страхового випадку та примноження їхніх капіталів, матеріальна винагорода для працівників та зростання капіталу акціонерів, що забезпечується ефективною інвестиційною діяльністю та загальною прибутковістю бізнесу.

Аналіз зовнішнього середовища представлено у четвертому розділі дипломної роботи, за результатами якого виявлено, що ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» зміцнює свої позиції на страховому ринку України, а її найбільшими конкурентами є компанії з іноземним капіталом.

Аналіз внутрішнього середовища ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» (другий розділ дипломної роботи) засвідчив достатньо високий рівень існуючої ефективності страхової компанії.

Для формування стратегії підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» пропонується здійснити стратегічний аналіз з використанням технології стратегічного планування матриці «темپ росту/частка ринку», розробленої Бостонською консалтинговою групою (Boston Consulting Group – матриця БКГ).

Вибір матриці БКГ обумовлений її аналітичною цінністю, яка полягає у можливості визначення стратегічної позиції компанії. Після реалізації стратегічного аналізу інструментом матриці БКГ (п'ятий розділ) будемо

прийнято рішення про вибір стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», які попередньо відібрані за результатами аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, а саме: ідентифікації зусиль, підтримання конкурентних переваг, існуючого стану, «збирання врожаю», стратегія розвитку.

3.2 Вдосконалення інвестиційної стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Інвестиційна стратегія представляє собою систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності страхової компанії, що ідентифікуються загальними завданнями її розвитку та інвестиційною політикою, і передбачає обґрунтування найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Інвестиційна політика компаній, що здійснюють страхування життя є основною подальшого зростання та забезпечення страхової діяльності, саме тому ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» приділяє їй значну увагу.

В залежності від менталітету та поведінки страховика, з урахуванням факторів доходності та ризикованості розміщення коштів, інвестиційна стратегія може бути:

- консервативна;
- помірна;
- збалансована;
- агресивна.

Зрозуміло, що найменш ризикованою є консервативна інвестиційна стратегія, однак платою за ризик є зниження рівня її прибутковості. Помірна та збалансована інвестиційні стратегії передбачають отримання середнього рівня прибутковості з урахуванням помірною рівня ризику. Відповідно, агресивна інвестиційна стратегія є найбільш ризикованою і не завжди гарантує максимізацію прибутку.

Менеджмент ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» здійснює консервативну інвестиційну політику, завданням якої є забезпечення

фінансової стійкості та надійності, збереження та примноження коштів клієнтів компанії.

Здійснюючи консервативну інвестиційну політику ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» досягла високих її результатів, що знаходять відображення у показнику рівня дохідності (рис.2.7, 2.15-16). Однак, в результаті аналізу ефективності інвестиційної діяльності було встановлено, що інвестиційний портфель характеризується низьким рівнем диверсифікації, що для консервативного типу інвестиційної політики є неприйнятним, а також відсутні у інвестиційному портфелі такий вид цінних паперів як акції. Вважаємо за доцільне розглянути можливість включення даного виду фінансового активу в інвестиційний портфель ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

Розв'язання задачі оптимізації інвестиційного портфелю можливе з використанням моделі Г.Марковіца. Тому з метою підвищення ефективності інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» обґрунтуємо інвестиційний портфель страхової компанії на основі моделі Г.Марковіца, яка ґрунтується на двох показниках фінансового активу, а саме його ризиковість та дохідність. За Г. Марковіцем дохідність представляє собою математичне очікування дохідностей, а кількісна оцінка ризику здійснюється як розкид дохідностей навколо математичного очікування і визначається як стандартне відхилення.

Отже, враховуючи наявну структуру фінансових активів інвестиційного портфеля ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» вважаємо за доцільне оптимізувати структуру банківських вкладів та ОВДП. Таким чином, сформуємо інвестиційний портфель з депозитів та ОВДП, який приносив би максимальний рівень дохідності.

Дохідність окремого фінансового активу визначатиметься наступним чином:

$$r_p = \sum_{i=0}^n w_i \times r_i \quad (5.1)$$

де:

r_p – дохідність інвестиційного портфеля;

w_i – питома вага і-го фінансового активу в портфелі;

r_i – дохідність і-го фінансового активу

Ризик окремого фінансового активу розраховується наступним чином:

$$\sigma_p = \sqrt{w_i \times w_j \times V_{ij}} \quad (5.2)$$

де:

σ_p - ризик інвестиційного портфелю;

w_j - питома вага j-го фінансового активу в портфелі;

V_{ij} - коваріація дохідностей і-го та j-го фінансового активу;

Оптимальний портфель за Г.Марковіцем з максимізацією доходу має наступний вигляд:

$$\left\{ \begin{array}{l} \sum_{i=1}^N W_i \times r_i \geq R_{req}; \\ \sqrt{\sum_{a=1}^N \sum_{b=1}^N (W_a \times \sigma_a \times W_b \times \sigma_b)} \rightarrow \min; \\ W_i \geq 0; \\ \sum W_i = 1. \end{array} \right. \quad (5.3)$$

де:

k_{ij} – коефіцієнт кореляції між i -им та j -им фінансовим активом;

σ_i – стандартне відхилення i -ого фінансового активу;

σ_j – стандартне відхилення j -ого фінансового активу;

Таким чином, у п'ятому розділі дипломної роботи сформуємо інвестиційний портфель з банківських депозитів з різних валют з відмінними термінами погашення та ОВДП.

Висновки до розділу 3

Запропоновано та обґрунтовано з метою формування стратегії підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» здійснення стратегічного аналізу з використанням технології стратегічного планування матриці «темپ росту/частка ринку», розробленої Бостонською консалтинговою групою.

З метою підвищення дохідності інвестиційного портфелю та зниження його ризику запропоновано використання задачі оптимізації за моделлю Г.Марковіца.

РОЗДІЛ 4 СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

4.1 Тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні

Страховий ринок є невід'ємною частиною загальної ринкової системи, і становить середовище економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на неї.

Зовнішнє середовище суб'єктів страхового ринку має істотний вплив на їхні рішення і в значній мірі визначає як тактичну, так і стратегічну діяльність страхових компаній. Зовнішнє середовище страховика перебуває під впливом політичних та економічних факторів, рівнем розвитку технологій, споживчими перевагами і страховими інтересами тощо. Страхування життя не є послугою першої необхідності і її придбання залежить від багатьох факторів: фінансового становища особи, усвідомлення потреби в ній (яке визначається рівнем фінансової грамотності), демографічною ситуацією, макроекономічними індикаторами стану економіки країни (рівень інфляції, валютний курс, ВВП).

З метою визначення стану та рівня розвитку страхового ринку в країні сформовано систему індикаторів, що дозволяють здійснювати порівняння та співставлення, виявляти диспропорції і нерівномірність поширення страхування життя. Загалом, показники страхового ринку є своєрідними індикаторами розвитку економіки в цілому.

Ринок страхування життя є однією із складових страхового ринку країни, останній включає ринок загального (ризикового) страхування та перестраховальний ринок (горизонтальна структура).

Цей показник відображає ступінь «зрілості» ринку страхування життя. Вважається, що чим вищим є його значення, тим більш розвинутим є ринок страхування життя та страховий ринок загалом.

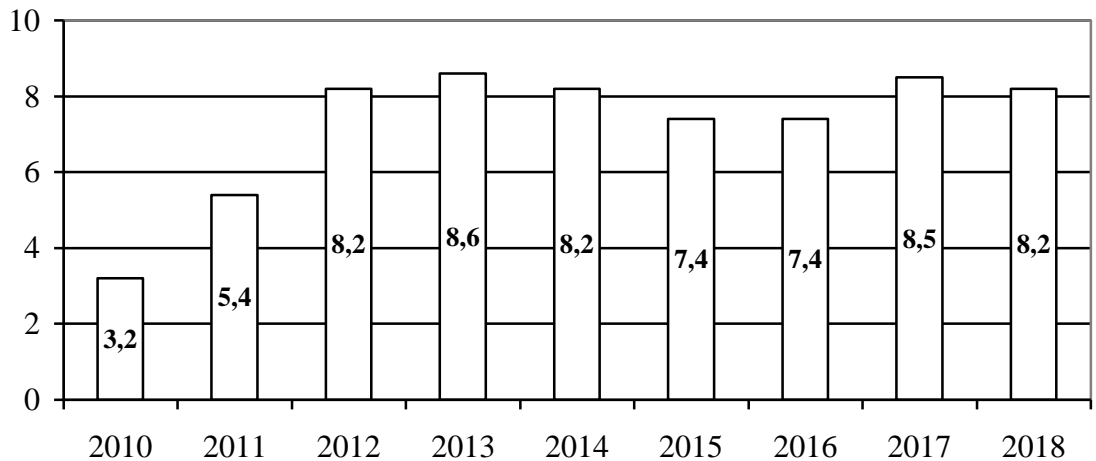

Рисунок 4.1 Динаміка частки ринку страхування життя в страховому ринку України у 2010-2018 рр, %

Джерело: складено автором на основі [54]

Відзначаємо позитивну тенденцію росту вітчизняного ринку страхування життя за показником «частка ринку», % (рис.4.1). У 2018 році частка ринку страхування життя становила 8,2%, що на 5 відсоткових пункти або в 2,1 рази більше ніж у 2010 році. Цей показник за своєю сутністю є показником-стимулятором. Світовий досвід засвідчує, що за високого рівня розвитку частка ринку страхування життя у страховому ринку країни становить понад 50%. Однак, рівень показника є досить низьким в порівнянні з його значенням у світі, яке склало 54,3% та максимальному значенні 92,6% в Гонконзі. Ринок страхування життя в Україні за цим показником у 2018 році обійшов лише Венесуелу (2,5%), Саудівську Аравію (3,2%), але поступився ринкам таких країн Алжир (8,8%), Казахстан (25,5%), Нігерія (45%).

Визначальним фактором розвитку ринку страхування життя в країні є рівень доходів населення, рівень страхової культури, як усвідомлення потреби у страхуванні. Кількісний вираз впливу цих факторів знаходить своє відображення у показнику «страхові премії зі страхування життя на 1 особу».

Цей показник виступає одним з макроекономічних індикаторів розвитку страхування життя в країні та характеризує щільність страхування (рис.4.2).

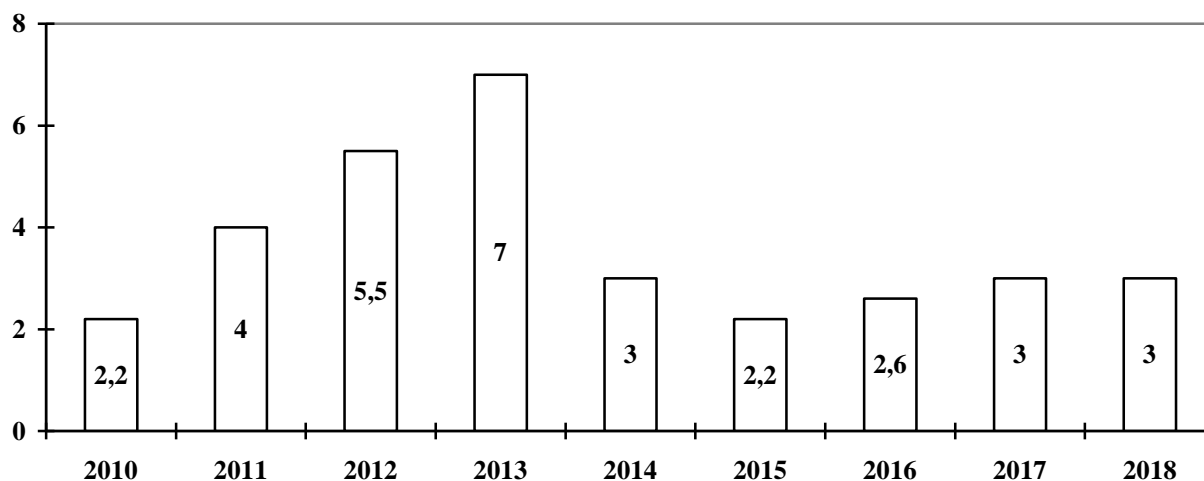

Рисунок 4.2 Динаміка показника «страхові премії зі страхування життя на 1 особу» Україні у 2010-2018 рр, дол.США

Джерело: складено автором на основі [7]

Рівень та динаміка показника «страхові премії зі страхування життя на 1 особу» на ринку страхування життя в Україні є незадовільним. За останнє десятиріччя максимум зафіксовано у 2013 році – 7 USD. Фінансова криза 2014-2015 років, що призвела до падіння курсу національної валюти, до зростання інфляції на рівні 48% нівелювала позитивні тенденції на ринку. Починаючи з 2016 року відбувається відновлення довіри до вітчизняного ринку страхування життя, а у 2017-2018 рр було досягнуто до кризового рівня показника.

Важливим макроекономічним показником є співвідношення страхових платежів зі страхування життя до ВВП у % або рівень проникнення страхування життя. Цей показник характеризує не лише рівень проникнення страхування в економіку країни, а й привабливість для інших країн (рис.4.3).

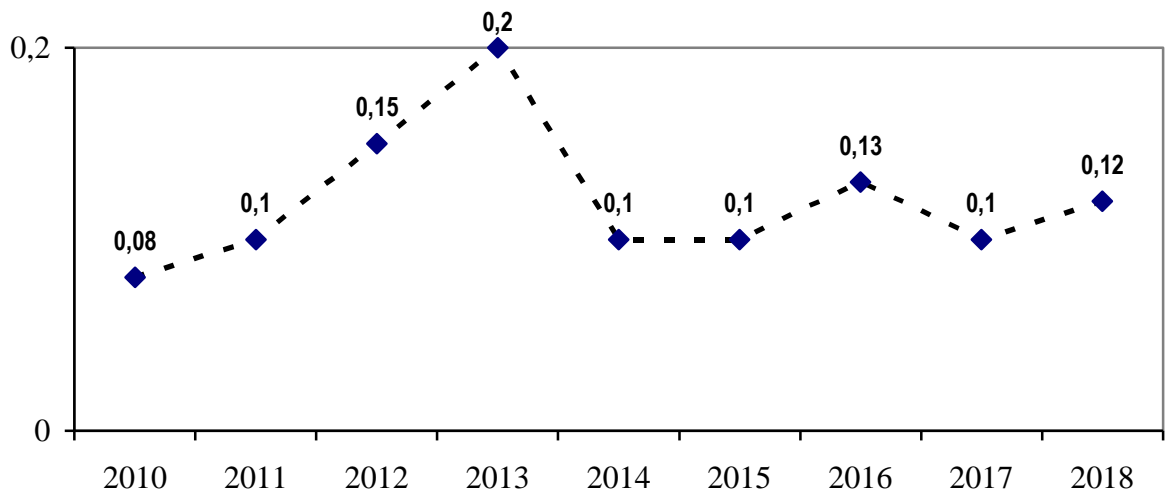

Рисунок 4.3 Динаміка рівня проникнення страхування життя в економіку України у 2010-2018 рр, %

Джерело: складено автором на основі [7]

Як бачимо, рівень проникнення страхування життя в українську економіку є мізерним. Найбільшого значення досліджуваного показника було досягнуто у до кризовому 2013 році на рівні 0,2%, а це означає, що ринок страхування життя перебуває у зародковому стані і за сприятливого впливу економічних факторів, зокрема росту доходів населення, усвідомлення потреби у страховому захисті, стабільності вітчизняної економіки володіє значним потенціалом подальшого розвитку.

Розмір та динаміка страхових платежів у національній валюті та доларах США як показник розвитку ринку страхування життя представлені на рис.4.4. співставлення страхових платежів зі страхування життя у різних валютах дозволяє виявити вплив валютного курсу та спроможності національної валюти на ринок страхування життя. Виявляємо, що тренди страхових платежів зі страхування життя в Україні у 2010-2018 рр є відмінними і показують який негативний вплив здійснила фінансова криза 2014-2015 рр.

Рисунок 4.4 Динаміка розвитку страхового ринку України за обсягами страхових платежів у 2007-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [7]

Оцінюючи тренд страхових платежів у національній валюті бачимо, що у 2018 році було зібрано 3906,1 млн.грн страхових платежів зі страхування життя, а це найбільший показник за аналізований період, зокрема на 992,4 млн.грн або 34,1% більше ніж у 2017 році. Однак, тренд страхових платежів у дол.США показує, що ринок страхування життя в Україні у 2018 році навіть не досягнув рівня 2011 року.

Станом на 31.12.2018 в Україні застраховано 4473911 фізичних осіб, що 397193 особи або 9,7% більше ніж у 2017 році, тобто в Україні під страховим захистом страхування життя перебуває близько 11% населення.

Оцінюючи структуру надходжень страхових платежів зі страхування життя станом на 31.12.2018 констатуємо, що:

1) 3792,9 млн. грн., що склало 97,1% страхових платежів надійшло від фізичних осіб;

2) 113,2 млн. грн. і відповідно 2,9% страхових платежів надійшло від юридичних осіб.

Суб'єктом, що пропонує страхову послугу, формує попит на неї є страхові компанії, від яких залежить пропозиція страхової послуги на ринку, її доступність та якість. Страхові компанії-конкуренти та стратегія, яку вони реалізують на ринку визначає вибір посередників, споживачів, клієнтських технологій, стратегій ціноутворення (встановлення страхових тарифів) впливають на результати діяльності інших страхових компаній, а також на їх переваги в конкурентній боротьбі.

Враховуючи, що монополізація фінансових ринків є не прийнятною проаналізуємо динаміку кількості компаній зі страхування життя в Україні (рис.4.6).

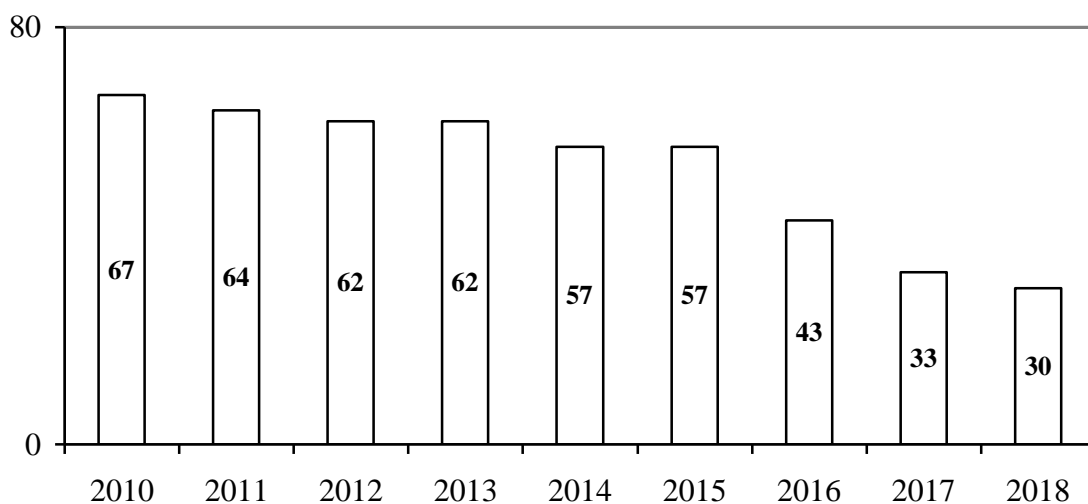

Рисунок 4.6 Динаміка кількості страхових компаній зі страхування життя в Україні у 2010-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [54]

Незважаючи на зростання абсолютних розмірів ринку страхування життя в Україні виявляємо зниження кількості страхових компаній, що вимагає дослідження рівня монополізації ринку. Так, станом на 31.12.2018

року в Україні залишилося 30 страхових компаній, що здійснюють страхування життя. В до кризовий період 2010-2013 рр спостерігалось поступове зменшення кількості компаній, а після кризи ця тенденція прискорила.

Іноземні страхові компанії на початковому етапі зародження страхового ринку в Україні зайняли панівні позиції. Транснаціональні корпорації мали багаторічний досвід роботи на конкурентному страховому ринку, використовували ефективні бізнес-моделі, гарантували збереженість інвестицій наявними значними розмірами статутного капіталу та бездоганною міжнародною репутацією в порівнянні з вітчизняними страховиками. Основними формами прояву фінансової глобалізації на вітчизняному ринку страхування життя стали злиття або поглинання вітчизняних компаній, що призвело до високого рівня монополізації ринку.

За даними Нацкомфінпослуг по ринку страхування життя Herfindahl-Hirschman Index (ННІ) склав 1 441,37 (у 2017 році – 1 417,52), по ринку ризикових видів страхування становив 247,95 (у 2017 році – 305,27). В цілому по страховому ринку Herfindahl-Hirschman Index склав 219,29 (у 2017 році – 272,07) (табл.4.1).

Таблиця 4.1

Концентрація ринку страхування життя в Україні в 2018 році

Перші (Торп)	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %
Торп 3	2 122,1	54,3
Торп 10	3 783,9	96,9
Торп 20	3 904,8	100,0
Всього по ринку	3 906,1	100,0

Як бачимо, рівень концентрації на вітчизняному ринку страхування життя є достатньо високим. Незважаючи, що діючі ліцензії на здійснення страхової діяльності мають 30 страхових компаній безпосередньо на ринку надають страхові послуги 20 компаній, причому на другий десяток компаній припадає лише 3,1% акумульованих страхових премій, а реально ринок

утримують 3 страховики: АТ «Метлайф», АТ «СК «АСКА-Життя» і ПрАТ СК «ТАС». Припускаємо, що у найближчому майбутньому кількість страхових компаній скоротиться до десяти.

У таблиці 4.2 представлено лідерів ринку страхування життя в Україні за показником страхові платежі.

Таблиця 4.2

Страхові компанії лідери ринку страхування життя в Україні за розміром страхових платежів у 2018 році

№	Назва страхової компанії	в сумі, тис.грн	Темп росту,%
1.	«Метлайф»	951 721	27,16
2.	«Уніка-Життя»	668 366	48,22
3.	«ТАС»	502 033	13,56
4.	«АСКА-життя»	500 897	68,94
5.	«РЗУ Україна страхування життя»	413 046	37,76
6.	«Граве Україна страхування життя»	340 315	22,09
7.	«АХА страхування життя»	93 331	56,64
8.	«Княжа лайф Вієнна іншуранс груп»	68 835	5,22
9.	«Форте лайф»	50 079	74,45
10.	«КД- життя»	37 236	17,44
11.	«Інго Україна життя»	30 334	18,9
	Разом	3 656 193	34,05

Як бачимо з табл. 4.2 у 2018 році 26,03% страхових платежів зі страхування життя зібрала СК «Метлайф», а 18,3% і 13,7% відповідно СК «Уніка-Життя» та СК «ТАС». Найменше страхових платежів у 2018 році акумулювала СК «Інго Україна життя», частка якої склала 0,83%.

Відмічаємо, що ефективність страхової діяльності страхових компаній в Україні у 2018 році характеризувалася істотними відмінностями. Так, найменший темп приросту страхових платежів у 2018 році виявлено у СК «Княжа лайф Вієнна іншуранс груп», який склав 5,22%, а найбільший – у СК «Форте лайф» – 74,45%. Досліджувана СК «ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» продемонструвала темп росту страхових платежів 13,56%, що нижче середньо ринкового значення.

4.2 Тенденції розвитку страхування життя у світі

Сьогодні страхування залишається однією з найбільш глобалізованих форм фінансового ринку. Глобалізація страхових відносин проявляється в нівелюванні економіко-правових перешкод між національними страховими ринками з метою формування глобального страхового простору. Фінансова глобалізація впливає на страховий ринок через виникнення та функціонування глобального фінансового ринку, реалізацію глобальних фінансових стратегій ТНК (транснаціональних компаній), вільне та ефективне переміщення капіталів між країнами і регіонами світу, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, утворення глобальних мереж.

Світовий ринок страхування життя перебуває на стадії «зрілості», про що свідчить динаміка показників структури ринку та страхових платежів зі страхування життя (рис.4.7).

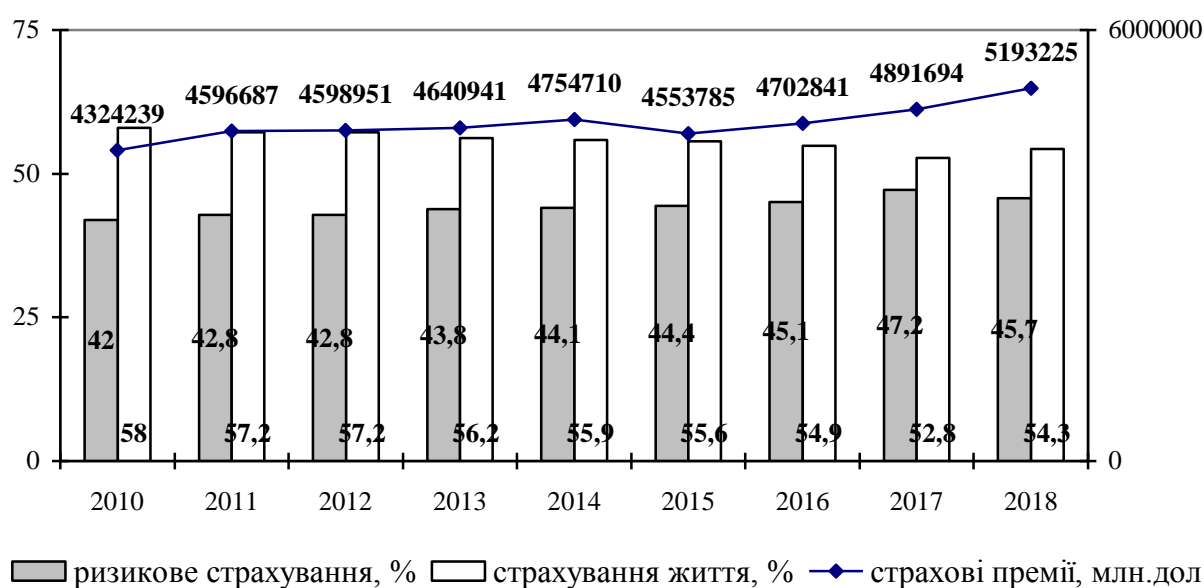

Рисунок 4.7 Динаміка страхових платежів зі страхування життя та структура страхового ринку у світі в 2010-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [7]

Загальний розмір страхових премій зі страхування життя у 2018 році склав 5193225 млн.дол.США, що на 301531 млн.дол.США або 5,8% більше ніж у 2017 році, а в структурі світового ринку займали 54,3%, що на 1,5 в.п. більше ніж в порівнюваному періоді.

Світовий ринок страхування життя розвивається нерівномірно, і в ньому прийнято виділяти регіональні ринки, які включають кілька країн, які мають спільні риси економічного розвитку, територіальне сусідство, членство в економічних об'єднаннях тощо (рис.4.8).

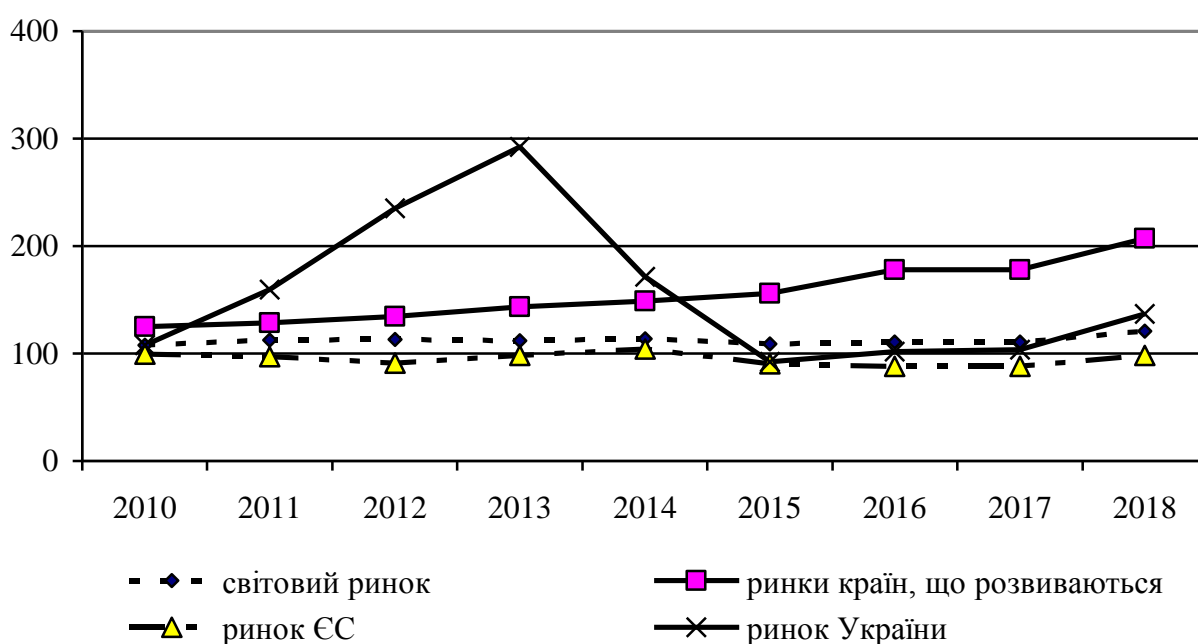

Рисунок 4.8 Темпи росту страхових платежів зі страхування життя та структура страхового ринку у світі в 2010-2018 рр. (до 2010 року)

Джерело: складено автором на основі [7]

Як бачимо з рис. 4.8 позитивні тренди росту ринку страхування життя притаманні країнам, що розвиваються, а країни з високим рівнем розвитку характеризуються спадною динамікою або низькими темпами росту.

На рис. 4.9 представлено у динаміці основні показники розвитку світового ринку страхування життя. Зауважимо, що вітчизняний ринок

страхування життя відстає за рівнем розвитку від середніх значень показників світового ринку.

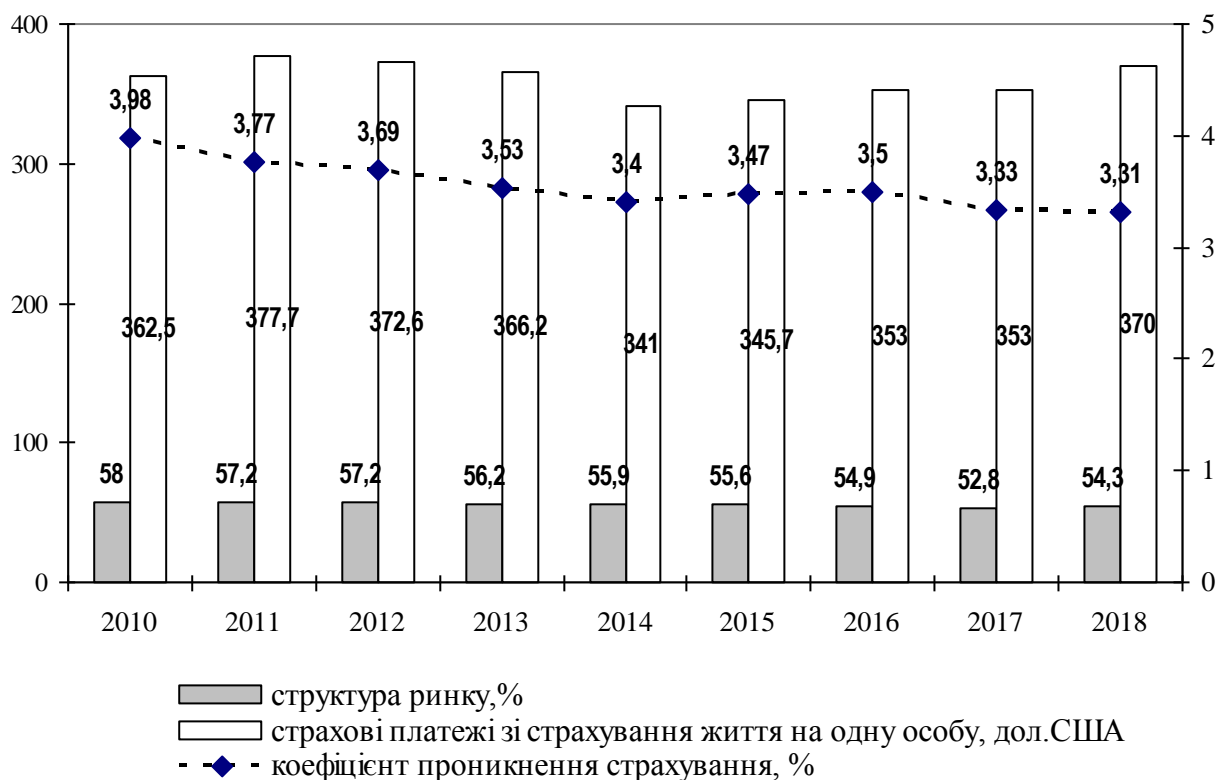

Рисунок 4.9 Динаміка основних макроекономічних показників розвитку ринку страхування життя у світі в 2010-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [7]

Рівень проникнення страхування життя в світі у 2018 році склав 3,31%, що в 27,6 разів більше ніж відповідне значення показника в Україні. Вітчизняний ринок за цим показником займає низькі позиції в рейтингу зі значенням 0,12%, обійшовши Алжир (0,06%), Саудівську Аравія (0,04%), Венесуелу (0,03%). Країнами-лідерами за ступенем проникнення страхування життя в економіку є Гонконг та Тайвань зі значеннями 18,8% та 17,5% відповідно.

У 2018 році страхові премії на одну особу на світовому ринку страхування життя становив 370 дол.США, а на вітчизняному в 123,3 рази менше – 3 USD. Найнижчі значення цього показника окрім України

зафіксовано для Нігерії, Алжиру, Венесуели. Лідирує Гонконг зі значенням 8204 дол.США.

Як бачимо світовий ринок страхування життя розвивається нерівномірно, показники розвитку ринку для окремих країн є диференційованими, а вітчизняний ринок страхування життя за основними показниками перебуває на найнижчому рівні.

Висновок до розділу 4

Проаналізовано основні тенденції розвитку та становлення ринку страхування життя в Україні на основі макроекономічних показників, що використовуються у світовій практиці та дозволили здійснити порівняння з середніми показниками у світі. Визначено проблеми його функціонування та перспективи розвитку.

РОЗДІЛ 5 ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

5.1 Портфельний аналіз діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Для реалізації описаного в третьому розділі дипломної роботи підходу до розробки і формування стратегії, що забезпечить підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» систематизуємо вихідні дані для розрахунку показників для побудови матриці БКГ. Інформаційним джерелом показників ринку страхування життя є відкриті дані ринку, що публікуються на [59].

За результатами аналізу ринку страхування життя у четвертому розділі встановлено, що він характеризується високим рівнем концентрації, крім того, відмічено вузьку спеціалізацію страхових компаній. На початковому етапі при виборі конкурента було прийнято рішення обрати ПрАТ «Страхова компанія «Метлайф», яка за розміром страхових платежів утримує 26,03% вітчизняного ринку страхування життя, однак, ця страхова компанія не спеціалізується на пенсійному страхуванні. Відповідно, у якості конкурента обрано страхові компанії, які були лідерами на відповідному сегменті ринку страхування життя (пенсійне страхування, накопичувальне страхування життя, страхування життя на випадок смерті та інші види страхування життя), а саме: ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», ПрАТ «Страхова компанія «Метлайф», ПрАТ СК «PZU Україна страхування життя», ПрАТ «Страхова компанія «Уніка Життя». Як бачимо, ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» теж потрапила до переліку лідерів за сегментом ринку пенсійного страхування в Україні у 2018 році. Проведені розрахунки представлено у табл.5.1.

Таблиця 5.1

Вихідні дані для розрахунку максимальної частки конкурента у 2018 році

Показники	Пенсійне страхування	Накопичувальне страхування життя	Страхування життя на випадок смерті	Інші види страхування життя
ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»	39630	x	X	x
ПрАТ «Страхова компанія «Метлайф»	X	842520	X	x
ПрАТ СК «РЗУ Україна страхування життя»	X	x	125942,1	x
ПрАТ «Страхова компанія «Уніка Життя»	X	x	X	535336
Всього страхових платежів на ринку, тис.грн.	44501,3	1636427,9	188260,7	1446687,3
Максимальна частка ринку конкурента, %	89,1	51,5	66,9	37,0

Аналітичні дані табл.5.1 засвідчують, що на кожному з сегменті ринку страхування життя в Україні у 2018 році лідируючі позиції займали різні страхові компанії, що вказує продуктову стратегію компаній, а також високий рівень монополізації сегменту ринку, зокрема ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» утримує 89,1% ринку пенсійного страхування. Отже, ми отримали страхову компанію-конкурента, який лідирує на кожному сегменті ринку страхування життя в Україні.

На наступному етапі здійсимо розрахунок темпів росту сегментів ринку страхування життя в Україні у 2018 році, а результати розрахунків представимо у табл.5.2.

Таблиця 5.2

Вихідні дані для розрахунку темпу росту сегментів ринку страхування життя в Україні у 2018 році (за страховими платежами, тис.грн.)

Показники	2017 Рік		2018 рік		Темп росту ринку, %
	тис.грн	%	тис.грн	%	
Пенсійне страхування	29942,5	1,2	44501,3	1,3	48,6
Накопичувальне страхування життя	1376453	55,3	1636427,9	49,4	18,9
Страхування життя на випадок смерті	127437,8	5,1	188260,7	5,7	47,7
Інші види страхування життя	956208,5	38,4	1446687,3	43,6	51,3
Всього страхових платежів	2490042	100	3315877,2	100	33,2

Як свідчать розрахункові дані табл.5.2 темпи росту сегментів ринку страхування життя у 2017-2018 рр. є відмінними, зокрема найвищими темпами росту характеризується ринок інших видів страхування життя, а найнижчими — ринок накопичувального страхування життя, але всі сегменти ринку страхування життя в Україні продемонстрували ріст, що оцінюємо позитивно. Відзначаємо, що структура вітчизняного ринку страхування життя є динамічною, і всі сегменти демонструють зростання, за винятком ринку накопичувального страхування. Відповідно робимо висновок, що сегменти ринку страхування життя в Україні перебувають на різних життєвих циклах.

У табл.5.3 представлено розрахункові показники з врахуванням отриманих показників табл.5.1-5.2.

Як бачимо, найбільшу питому вагу у страховому портфелі ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» становить накопичувальне страхування життя, а саме 57,3%, а найменшу – страхування життя на випадок смерті – 0,01%. При розрахунку відносної частки ринку страхування життя на випадок смерті отримали 0,0, відповідно, ми не побачимо цей сегмент страхування життя на

матриці БКГ, а сегмент пенсійного страхування отримав 1, оскільки ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є монополістом і лідером цього сегменту.

Таблиця 5.3

Вихідні дані для розрахунку структури страхового портфелю та відносної частки ринку ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році

Показники	2018 рік	Структура страхового портфеля, %	Частка ринку ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», %	Відносна частка ринку
Пенсійне страхування	39630	7,89	89,05	1,00
Накопичувальне страхування життя	287676	57,3	17,58	0,34
Страхування життя на випадок смерті	32	0,01	0,02	0,00
Інші види страхування життя	174695	34,8	12,08	0,33

На основі отриманих показників засобами пакету Excel побудовано матрицю Бостонської консалтингової групи для ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» (рис.5.1).

Аналізуючи види страхування страхового портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на матриці БКГ відмічаємо відсутність страхування життя на випадок смерті, таким чином при розробці стратегії подальшого функціонування страхової компанії цей вид страхування до уваги брати не будемо.

Решта видів страхування, що пропонує ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» розташувалися у двох квадрантах – «Знаки запитання» та «Зірки».

В квадрант «Знаки запитання» (або «Важкі діти») потрапило дві групи продуктів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»: інші види страхування життя та накопичувальне страхування життя, питома вага яких у страховому портфелі страхової компанії становить 34,8% і 57,3% відповідно, а разом – 92,1%. Це означає, що страховий портфель ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

становлять види страхування, конкурентоспроможність яких на ринку є відносно низькою за високого темпу росту цього сегменту.

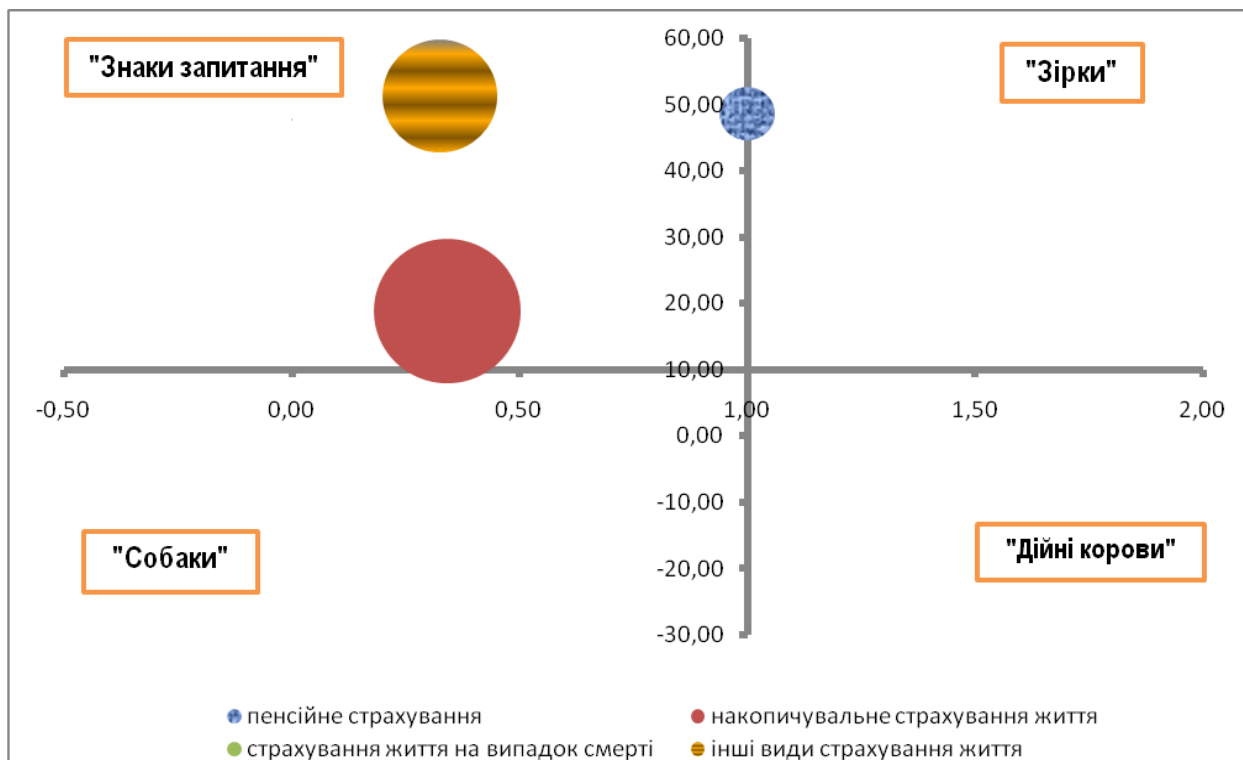

Рисунок 5.1 Матриця БКГ основних сегментів страхування життя ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році

Джерело: власні розрахунки автора

Найбільшим конкурентом ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» за накопичувальним страхуванням є ПрАТ «Страхова компанія «Метлайф», яка утримує 51,5% ринку, а переслідувачем – ПрАТ СК «PZU Україна страхування життя» з часткою 13,1%, що на 4,5 в.п. менше ніж у ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». Загалом на ці страхові компанії припадає 82,18% ринку накопичувального страхування.

За сегментом «Інші види страхування життя» ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» посідає третє місце на ринку з часткою 12,08%, поступившись ПрАТ «Страхова компанія «Уніка Життя» (37,00%) та ПрАТ «Страхова компанія «Аска Життя» (34,17%). В загальному на першу трійку страховиків припадає 83,25% ринку.

Відмічаємо, що сегмент «Інші види страхування життя» на вітчизняному ринку страхування життя у 2018 році зростав майже у 3 рази швидше ніж сегмент «Накопичувальне страхування». Таким чином приходимо до висновку, що при формуванні стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» першочергові інвестиції мають бути спрямовані в сегмент «Інші види страхування життя».

В квадрант «Зірки» потрапив сегмент «Пенсійне страхування», а це означає, що менеджмент ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» повинен зосередитися саме на розвитку цього виду страхування незважаючи на його низьку питому вагу в страховому портфелі компанії. ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» є фактичним монополістом сегменту «Пенсійне страхування» в Україні і у 2018 році утримувала 89,1% (рис.5.2).

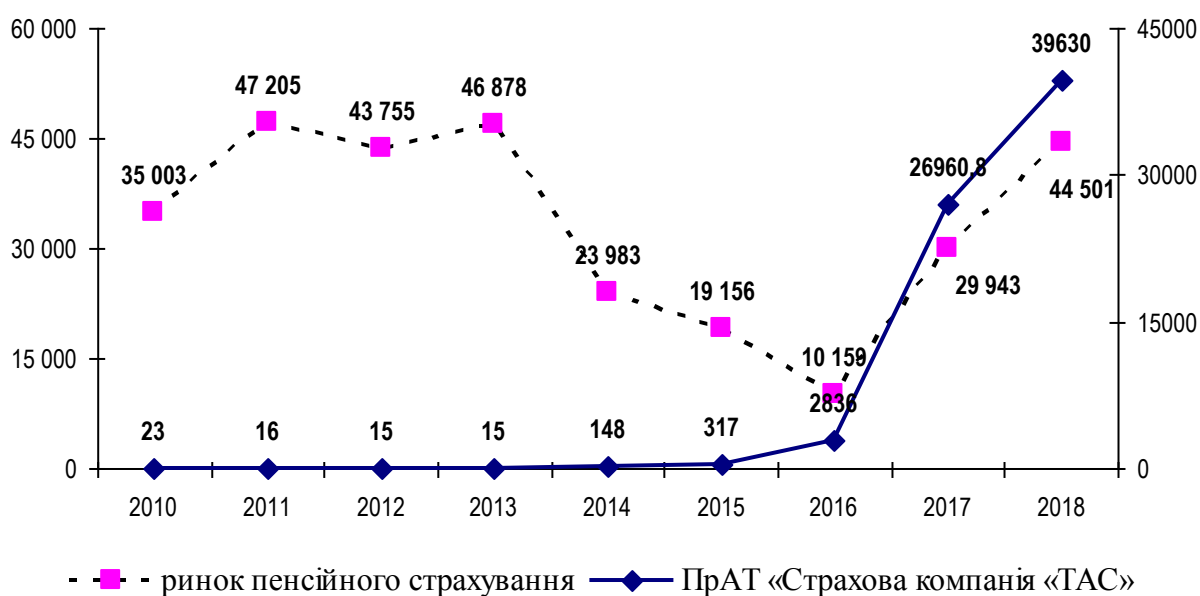

Рисунок 5.2 Динаміка страхових платежів пенсійного страхування в Україні та ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2010-2018 рр

Джерело: [59]

Висока частка ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» (практично весь ринок пенсійного страхування) сформувалася внаслідок придбання Групою «ТАС» 100% акцій СК «Ейгон Лайф Україна», яка належала Aegon Group

(Королівство Нідерланди). Враховуючи високий потенціал сегменту «Пенсійне страхування» та лідерську позицію ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» на ньому це ще один сектор, на розвиток якого мають бути спрямовані інвестиції.

Таким чином, ґрунтуючись на результатах стратегічного аналізу стратегію підвищення ефективності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» визначаємо як стратегію підтримання конкурентних переваг.

Рисунок 5.3 Стратегія підвищення ефективності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Джерело: розробка автора

Отже, підсумовуючи результати портфельного аналізу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» вважаємо, що зусилля менеджменту компанії мають бути зосереджені на двох сегментах: «Інші види страхування життя» та «Пенсійне страхування», що дозволить підвищити ефективність страхової діяльності страхової компанії.

5.2 Оптимізація інвестиційного портфелю ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

Доцільність включення акцій вітчизняних підприємств у інвестиційний портфель обґрунтуємо на основі динаміки Індексу UX, який розраховується, базуючись на цінах акцій найбільших українських компаній, які є лідерами у своїх галузях: «Райффайзен Банк Аваль», «Центренерго», «Донбасенерго», «Мотор Січ», «Турбоатом», «Укрнафта» (рис.5.4).

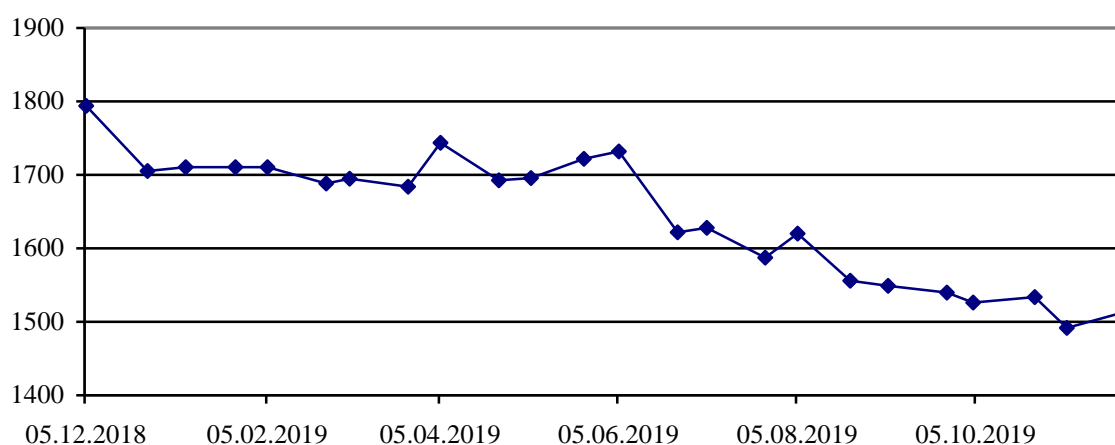

Рисунок 5.4 Динаміка Індексу UX за період 05.10.2018 – 25.11.2019 року

Джерело: складено автором на основі [53]

Як бачимо Індексу UX демонструє негативну динаміку і при включенні акцій, що входять до нього ми нівелюємо дохідність інвестиційного портфелю.

Сформуємо вихідні дані для депозитів та облігацій внутрішньої державної позики з різними строками та розрахованими показниками середньої дохідності та ризику(табл.5.4-5.5).

Таблиця 5.4

Ставки за гривневими депозитами в січні-жовтні 2019 року

Показники	на вимогу	до 1 місяця	від 1 місяця до 3 місяців	від 3 місяців до 6 місяців	від 6 місяців до 1 року	від 1 року	більше 2 років
Січень	8,1	13,6	11,8	10,8	7,6	11,3	15,8
Лютий	8,0	13,8	12,1	11,6	10,4	11,6	15,0
березень	6,2	14,1	12,6	13,2	10,5	8,8	13,5
квітень	6,2	13,5	8,6	11,0	11,9	8,4	13,2
травень	6,6	13,5	12,5	10,3	9,2	8,9	2,7
червень	6,6	13,6	12,8	12,1	8,1	10,9	2,5
липень	6,6	13,3	10,5	10,9	11,5	11,2	6,2
серпень	6,3	13,4	11,8	10,9	10,4	10,5	8,4
вересень	6,5	12,6	10,9	11,4	10,1	11,4	9,7
жовтень	6,5	12,3	12,5	9,0	10,3	11,8	9,5
Середня дохідність,%	6,8	13,4	11,6	11,1	10,0	10,5	9,7
Ризик активу,%	0,7	0,5	1,3	1,1	1,4	1,3	4,8

Таблиця 5.5

Дохідність урядових ОВДП в січні-жовтні 2019 року

Показники	до 1 року, гривня	до 3 років, гривня	долари США	євро
січень	18,98	17,58	6,46	4,51
лютий	19,30	17,94	6,60	4,55
березень	19,24	18,02	7,00	4,60
квітень	19,16	18,00	5,85	4,60
травень	18,35	17,79	5,29	4,59
червень	18,23	17,49	6,22	4,59
липень	17,49	17,04	6,69	4,10
серпень	16,21	16,21	6,23	4,46
вересень	15,78	15,72	5,41	4,46
жовтень	15,08	14,90	5,40	4,43
Середня дохідність,%	17,8	17,1	6,1	4,5
Ризик активу,%	1,6	1,1	0,6	0,2

Формування інвестиційного портфелю з різних видів банківських депозитів та ОВДП на початковому етапі передбачає відбір таких фінансових активів, що відповідають наступним критеріям:

- 1) максимальна дохідність;
- 2) мінімальний ризик;
- 3) різний види валюти з метою нівелювання валютних ризиків;
- 4) різні терміни інвестування з метою підтримання ліквідності страхової компанії.

Відповідно було відібрано фінансові активи для формування оптимального інвестиційного портфелю та за допомогою Microsoft Excel, а функцій «Аналіз даних» та «Пошук рішення» було отримано наступні результати(рис.5.5).

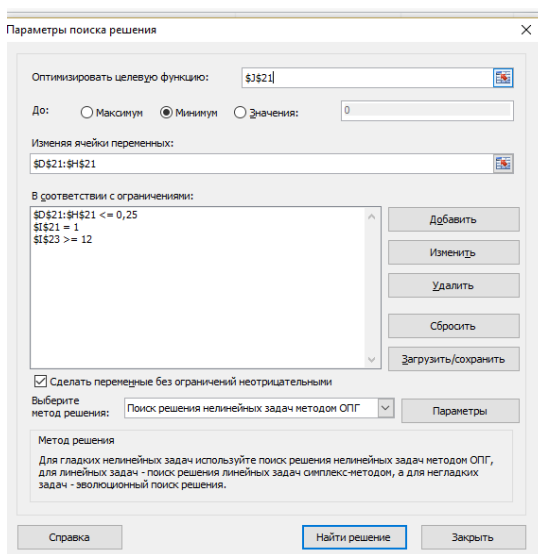

Рисунок 5.5 Фрагмент пошуку рішення для інвестиційного портфеля за встановлених обмежень частки кожного активу $\leq 25\%$ та дохідності портфелю $\geq 12\%$

Джерело: розрахунки автора

В результаті було отримано наступний оптимальний інвестиційний портфель, що відповідає усім заданим критеріям (табл.5.7).

Таблиця 5.5

Оптимальний інвестиційний портфель за встановлених обмежень частки кожного активу $\leq 25\%$ та дохідності портфелю $\geq 12\%$

Вид фінансового активу	Гривневі депозити за строками погашення			ОВДП	
	на вимогу	до 1 місяця	від 3 місяців до 6 місяців	Гривневі зі строком погашення до 3-х років	Річні, дол.США
на вимогу	0,4384	0,0778	-0,0342	0,18426	0,1056
до 1 місяця	0,0778	0,2601	0,3816	0,48337	0,20875
від 3 місяців до 6 місяців	-0,0342	0,3816	1,0976	0,63582	0,3941
Гривневі ОВДП зі строком погашення до 3-х років	0,18426	0,48337	0,63582	1,075109	0,302945
Річні ОВДП, дол.США	0,1056	0,20875	0,3941	0,302945	0,325145
РІШЕННЯ	0,25	0,25	0,23	0,25	0,02
Очікувана дохідність, %	1,7	3,35	2,553	4,275	0,122

Отже, з метою досягнення дохідності у розмірі 12% ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» необхідно інвестувати:

- 25% у гривневі депозити на вимогу, що матиме позитивний вплив на рівень платоспроможності страхової компанії;
- 25% у гривневі депозити строком на 1 місяць, що дозволить у майбутньому без втрати дохідності маневрувати інвестиційним портфелем;
- 23% у гривневі депозити від 3 місяців до 6 місяців, що забезпечить захист інвестиційного портфелю від зниження облікової ставки;
- 25% у гривневі ОВДП зі строком погашення до 3-х років, забезпечать довгострокову прибутковість та надійність;
- 2% у річні ОВДП у дол.США з метою диверсифікації валют.

Висновки до розділу 5

Реалізовано інструмент портфельного аналізу для страхового портфелю за допомогою матриці Бостонської консалтингової групи, що дозволило обґрунтувати стратегію підтримання конкурентних переваг, що як очікується у майбутньому дозволить забезпечити підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС».

На основі практичного застосування моделі Г.Марковіца обґрунтовано інвестиційний портфель банківських депозитів та облігацій внутрішньої державної позики у різних валютах та термінами погашення.

РОЗДІЛ 6 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1 Організація охорони праці в ПрАТ «Страхова компанія «ТАС»

«Загальна декларація прав людини» закріпила право кожного на справедливі та сприятливі умови праці, складовою частиною якого є такі умови, які відповідають вимогам безпеки та гігієни.

Україна закріпила право на безпечні та нешкідливі умови праці в одному з конституційних прав людини і громадянина. Забезпечення цього права здійснюється за допомогою системи правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, що утворюють охорону праці.

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Організація охорони праці ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» реалізована шляхом:

- 1) створення служби охорони праці, що забезпечує вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;
- 2) розробки за участю сторін колективного договору і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;
- 3) забезпечення виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються;
- 4) забезпечення належного утримання будівель і споруд, моніторингу за їх технічним станом;

5) усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, та здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;

6) організації проведення аудиту охорони праці, атестацій робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці в порядку і строки, що визначаються законодавством, та за їх підсумками вживає заходів до усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів;

7) розробки та затвердження положення, інструкцій та інших актів з охорони праці;

8) організації пропаганди безпечних методів праці та співробітництва з працівниками у галузі охорони праці тощо.

ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» за свої кошти забезпечує фінансування та організацію проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників. За результатами періодичних медичних оглядів у разі потреби забезпечується проведення відповідних оздоровчих заходів. Медичні огляди проводяться відповідними закладами охорони здоров'я, працівники яких несуть відповідальність згідно із законодавством за відповідність медичного висновку фактичному стану здоров'я працівника.

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи проходять за рахунок коштів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії.

На ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» розроблено нормативну, розпорядчу, звітну та облікову документацію з питань охорони праці.

Нормативна документація з охорони праці являє собою обов'язкові для виконання правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи. Одним з найважливіших нормативних документів з охорони праці на підприємстві є Інструкція з охорони праці, яка являє собою

нормативний акт, що містить обов'язкові для дотримання працівниками вимоги з охорони праці при виконанні ними робіт певного виду або за певною професією на робочих місцях, у виробничих приміщеннях, на території підприємства та будівельних майданчиках або в інших місцях, де за дорученням виконуються ці роботи, трудові або службові обов'язки.

Фінансування заходів на охорону праці ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» представлено у таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Фінансування заходів на охорону праці ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2012-2016 рр.

Рік	Страхові платежі, тис.грн.	Сума фінансування 0,5%, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис.грн. (ланцюгове)
2014	137089	685,4	х
2015	145916	729,6	44,1
2016	209464	1047,3	317,7
2017	442104,90	2210,5	1163,2
2018	502033	2510,2	299,6

В установі створені безпечні умови праці, який постійно покращується. Проводяться профілактичні роботи щодо попередження нещасних випадків, здійснюється контроль щодо стану охорони праці в компанії, а також з боку працівників є дотримання виробничої та трудової дисципліни. Протягом 5-ти років роботи страхової компанії не було зареєстровано жодного випадку пов'язаного з травматизмом працівників.

6.2 Підготовка та виконання заходів щодо дезактивації технологічного обладнання (агрегатів, машин), інших видів техніки під час радіоактивного забруднення

Радіоактивне зараження – це забруднення території продуктами ядерної реакції. Радіоактивне зараження місцевості та розташованих на ній об'єктів відбувається:

Під час ядерного вибуху внаслідок випадання радіоактивних речовин із хмари ядерного вибуху і наведеної радіації, зумовленої утворенням радіоактивних ізотопів у довкіллі під впливом миттєвого нейтронного і гамма-випромінювань ядерного вибуху; вражає людей і тварин, головним чином, унаслідок зовнішнього гамма- і (в меншому ступені) бета-опромінення, а також унаслідок внутрішнього опромінення (в основному альфа-активними нуклідами) при попаданні радіоізотопів в організм з повітрям, водою та їжею.

Під час техногенних аварій (витік з ядерних реакторів, витік при перевезенні та зберіганні радіоактивних відходів, випадкових витоків промислових і медичних радіоактивних матеріалів) унаслідок розсіювання радіоактивних речовин; характер зараження місцевості залежить від типу аварії.

Територія, яка була забруднена, називається зоною радіоактивного зараження.

Роботи по дезактивації територій і споруд проводять у тих випадках, коли їх зараження буде являти собою безпосередню небезпеку для людей і коли ці роботи дають значний виграш у часі у порівнянні із тим, який буде вимагатися для природної дезактивації.

При дезактивації території застосовують наступні способи дезактивації:

- змивання радіоактивних речовин з доріг і площ, що мають тверде покриття, струменем води під тиском за допомогою поливо м'яких,

пожежних, спеціальних машин, мотопомп та інших агрегатів, що забезпечують подачу води;

- видалення радіоактивних речовин підмітанням за допомогою підмітально-прибиральних і вакуумних машин, а з невеликих ділянок місцевості із твердим покриттям - мітлами і віником;

- зрізання шару зараженого ґрунту або снігу за допомогою бульдозерів, скреперів, грейдерів, шляхоукладчиків, видалення шару ґрунту за допомогою снігоочищувачів;

- переорювання або перекопування зараженої поверхні за допомогою тракторних плугів або лопат;

- засипка зараженої поверхні шаром (6-8 см) незараженої землі, гравієм або щебенем.

Роботи з дезактивації територій організуються з таким розрахунком, щоб технічні засоби обеззараження мали широкий фронт робіт (великі площі, проїзди, проходи). Ділянки місцевості, де застосовувати машини не зручно, обробляють вручну, використовуючи прилади ручної дії, а також лопати, тачки, носилки тощо.

Серед способів дезактивації споруд головне місце відводиться обробці струменями води під тиском. Ефективність цього способу збільшується, якщо одночасно протирати заражену поверхню щітками.

Вибір способів і прийомів дезактивації, порядку їх проведення залежить, перш за все, від виду, природи і характеру зараження, а також від наявності необхідних засобів і часу.

Хоча ефективність видалення радіоактивних речовин при підмітанні невисока, що пояснюється наявністю на площах, що оброблюються, різноманітних западин, щілин та інших нерівностей, цей спосіб знайде більш широке застосування унаслідок швидкості його проведення і наявності у господарстві великої кількості підмітально-прибиральних машин різних видів.

Спосіб змивання радіоактивних речовин струменем води ефективний для твердих поверхонь, однак при його використанні треба мати стоки для відведення зараженої води.

Безперешкодно дезактивацію можна проводити на рівній поверхні, що вільна від сторонніх предметів і рослинності, особливо якщо ґрунт не надто твердий і не дуже сильно зволожений. ґрунт видаляють на глибину 6-10 см, а заражені ділянки, що залишилися (нерівності і тріщини), очищують ручним способом. З техніки народного господарства для здійснення цього способу дезактивації можна використовувати автоскрепери, автогрейдери, бульдозери.

6.3 Напрацювання заходів щодо зменшення дії вторинних факторів ураження, забезпечення життєдіяльності об'єкта у НС

Зростання масштабів господарської діяльності людини, кількості великих промислових комплексів, концентрації на них агрегатів і установок великої і надзвичайно великої потужності, використання у виробництві потенційно небезпечних речовин у великих кількостях, великий знос основних фондів на об'єктах економіки – все це збільшує вірогідність виникнення надзвичайних техногенних ситуацій, раптовий розвиток яких призводить до значних соціально-екологічних і економічних збитків, необхідності захисту людей від дії шкідливих для здоров'я факторів ураження, проведення рятувальних, невідкладних медичних і евакуаційних заходів, а також ліквідації негативних наслідків, які склалися внаслідок виникнення надзвичайних техногенних ситуацій.

Кожна надзвичайна ситуація характерна своїми уражаючими факторами – специфічними ноксосферними чинниками життєвого середовища, які за певних умов (у надзвичайній ситуації) здатні спричинити загибель людей або нанести шкоду системам життєзабезпечення, спричиняючи при цьому значні матеріальні збитки.

За черговістю впливу на людину і довкілля уражаючі фактори поділяють на первинні (прямої дії), вторинні (побічної дії) і залишкові. Вторинні фактори ураження викликаються змінами об'єктів навколишнього природного середовища первинними факторами ураження.

Основні заходи щодо захисту від дії вторинних факторів ураження, в тому числі від дії сильнодіючих отруйних речовин (СДОР), включає такі заходи.

Основними заходами захисту від вторинних факторів є такі:

- вивіз наднормативних запасів паливно-мастильних матеріалів та СДОР на безпечну відстань від об'єкта;
- заглиблення або обвалування ємкостей з паливно-мастильними матеріалами та сильнодіючими речовинами, що підвищує стійкість ємкостей і виключає розтікання речовин на ґрунті, внаслідок чого зменшується радіус їх вражаючої дії;
- зміна технологічного процесу з метою заміни паливної та вибухової сировини;
- будівництво захисних дамб для запобігання затопленню території об'єкта;
- підготовка та раціональне розміщення засобів захисту, знезаражування території і обладнання від СДОР та ін.

До загальних заходів щодо запобігання і мінімізації наслідків екологічних НС відносять: екологічну експертизу всіх видів виробництв; проведення екологічних аудитів; раціональне розміщення об'єктів, які мають джерела шкідливих викидів в атмосферу, ґрунт і гідросферу; встановлення санітарно-захисних зон навколо деяких промислових об'єктів; прийняття правових актів по захисту природного середовища; вживання заходів організаційного, правового і технічного характеру по зниженню забруднення природного середовища транспортом; проведення комплексу заходів щодо збереження здоров'я і тривалості життя людини в умовах екологічних забруднень; виконання міжнародних угод по екологічним проблемам.

Механічне забруднення природного середовища можна зменшити за рахунок переробки відходів на товари народного споживання та добрива, використання органічних відходів для відгодування худоби, створення нових пакувальних матеріалів, що легко піддаються руйнуванню, нейтралізації особливо небезпечних відходів, їх компостування і подальше захоронення, застосування безвідходних технологій і безвідходного споживання.

Теплове забруднення можна зменшити за рахунок скорочення викидів парникових газів, збільшення споживання вуглекислого газу рослинним миром при додатковій посадці, зменшення вирубки лісів і заміни деревини синтетичними та іншими матеріалами.

Електромагнітне забруднення можна зменшити за рахунок зниження потужностей передавачів, заміни передавачів з безперервним випромінюванням на імпульсні, застосування радіорелейних і кабельних ліній зв'язку, діапазонів частот більш безпечних для здоров'я людей, зменшення частоти обертання деяких промислових установок, переносу об'єктів з передавальними системами на безпечну відстань від житлових будинків, встановлення екранів, що віддзеркалюють, або використання поглинаючих покриттів тощо.

Хімічне забруднення повітря можна зменшити за рахунок використання фільтрів на підприємствах з очищенням від газів, оксидів азоту, переробки сірчистих палив перед спалюванням, зниження температурного рівня в топках, відмови від етиленового бензину, нейтралізації шкідливих газів перед викидом в атмосферу, виносу підприємств за межі житлових масивів, застосування високих труб, які забезпечують розсіювання домішок на більшій площі, але з меншими концентраціями, заміна "гарячих" технологій на "холодні", обмеження руху транспорту на вулицях і площах, продуманих проектно-планувальних рішень міст з урахуванням рози вітрів, закриття шкідливих виробництв тощо. Хімічне забруднення водних джерел можна зменшити за рахунок очищення

стічних вод (механічного, фізико-хімічного, хімічного, біохімічного), їх знешкодження (осадження домішок, сорбції домішок на сорбентах), розведення і інших заходів. Хімічне забруднення ґрунтів можна зменшити за рахунок збору, утилізації і переробки сміття, захоронення відходів промислових підприємств, заміни отрутохімікатів біологічними способами захисту рослин, застосування безвідхідних технологій на виробництві.

Висновки до розділу 6

Досліджено Організацію охорони праці на ПрАТ «Страхова компанія «ТАС». Проаналізовано витрати страхової компанії, на фінансування заходів з охорони праці.

Визначено порядок підготовки та виконання заходів щодо дезактивації технологічного обладнання (агрегатів, машин), інших видів техніки під час радіоактивного забруднення.

Доведено необхідність напрацювання заходів щодо зменшення дії вторинних факторів ураження, забезпечення життєдіяльності об'єкта у надзвичайних ситуаціях.

ВИСНОВКИ

Вітчизняний страховий ринок відіграє визначну роль у фінансовому забезпеченні економіки країни від наслідків реалізації ризиків, а його складова ринок страхування життя – створює фінансовий захист населення від цілої низки ризиків, що пов'язані з їхнім життям та здоров'ям. Страхові компанії, що здійснюють страхування життя як суб'єкти страхового ринку беруть на себе зобов'язання, що пов'язані з відшкодуванням завданих збитків, відповідно враховуючи їхню високу соціальну роль актуалізується проблема забезпечення та підтримання належного рівня ефективного функціонування.

В результаті проведеного дослідження встановлено, що страхування життя є специфічною страховою послугою, однією з особливостей якої є наявність часового лагу між платою за послугу та її отримання. Складний організаційно-економічний механізм здійснення страхування життя специфіку функціонування компаній зі страхування життя.

Виявлено, що досліджень присвячених ефективності діяльності страхових компаній є недостатньо, як правило ефективність ототожнюється з поняттями «ефективність» і «результативність». Узагальнюючи наявні теоретичні підходи визначено, що страхова компанія вважається ефективною, якщо здатна досягати максимальних значень показників, а саме: обсяг наданих страхових послуг, кількість застрахованих, інвестиційний прибуток від інвестування страхових резервів та власних коштів, чистий прибуток загалом.

Відмічаємо відсутність уніфікованих методичних підходів до оцінювання ефективності діяльності страхових компаній, у більшості з яких показники ефективності є складовою оцінювання фінансового стану страхової компанії.

В результаті проведеного оцінювання ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» прийшли до таких висновків:

1) страхова діяльність характеризується достатньо високим рівнем ефективності, що знаходить своє відображення у зростаючій кількості застрахованих осіб та прирості страхових премій, який склав 292569 тис.грн у 2018 р., що у 2,4 рази більше ніж у 2014 році. Рівень виплат у 2018 р. досягнув максимуму за аналізований період і становив 30,23%. Ринкова частка компанії склала 6,3% у 2018 році. Найбільшу питому вагу у структурі страхового портфелю становили договори накопичувального страхування, а саме 57,3% у 2018 році;

2) фінансову діяльність страховика оцінюємо як ефективну, що проявляється у виражену тенденцію до зростання капіталу, що вказує на нарощування фінансового потенціалу. Розмір статутного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 році становив 93322 тис.грн, а питома вага у власному капіталі має тенденцію до зростання, і на кінець 2018 року становила 39,8%. Розмір нерозподіленого прибутку страховика на кінець 2018 року склав 138026 тис.грн і в 1,48 рази був більшим за величину статутного капіталу, що свідчать про прибуткову діяльність страховика та позитивні очікування власників. Висока питома вага страхових резервів, яка досягла значення 83,56% у 2018 р. є результатом ефективної страхової діяльності;

3) про ефективну інвестиційну діяльність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. свідчить висока частка інвестиційних активів ПрАТ «Страхова компанія «ТАС», яка на кінець 2018 р. становила 91,68% та прибутковість інвестиційної діяльності, яка у 2018 році становила 20,45%;

4) ефективність страхової, фінансової та інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2014-2018 рр. забезпечило загальну ефективність функціонування страхової компанії, що відобразилося у показниках рентабельності, а саме рентабельність власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» у 2018 р. була достатньо високою і становила 17,73%, що засвідчує ефективність компанії для її акціонерів.

З огляду на отримані результати оцінювання ефективності діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» з метою подальшої розробки було запропоновано використати інструмент стратегічного аналізу матрицю Бостонської консалтингової групи для визначення та обґрунтування подальшої стратегії підвищення ефективності діяльності страхової компанії. Практична реалізація запропонованого рішення засвідчила, що при формуванні стратегії ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» першочергові інвестиції мають бути спрямовані в сегмент «Інші види страхування життя» та «Пенсійне страхування». Відповідно запропоновано до реалізації стратегію підтримання конкурентних переваг.

Враховуючи важливість підвищення ефективності інвестиційної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» запропоновано використання теорії Г.Марковіца для обґрунтування інвестиційного портфелю компанії. За результатами апробації рекомендовано сформувати портфель з депозитів та ОВДП з різними термінами та валютами.

Дослідження вітчизняних та світових тенденцій ринку страхування життя дозволяє зробити висновок про динамічність та нерівномірність його розвитку, що пояснюється економічним рівнем розвитку країн. Вітчизняний ринок страхування життя характеризується низькими значеннями індикаторів в порівнянні середніми у світі, відповідно зроблено висновок про високий потенціал його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755>
2. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14>
3. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
4. Положення про обов’язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика затверджено Розпорядженням № 850 від 07.06.2018 . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>
5. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005р. №3755 «Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05>
6. Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг 01.06.2017 № 2172 Про затвердження Додаткових вимог до договорів страхування життя <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0963-17>
7. Business Risk in Changing Dynamics of Global Village 2: Monograph / Edited by Nataliia Marynenko, Pradeep Kumar, Iryna Kramar. Nysa: Publishing Office University of Applied Sciences in Nysa, 2019. 514 p.
8. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия: пер. с англ. / И. Ансофф, Э. Дж. Макдонел; под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб.: ПитерКом, 1999. – 416 с.

9. Беялов Т. Е. Методи та принципи стратегічного управління в страхових компаніях / Т. Е. Беялов, А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 9 (111). — С. 191—200.

10. Бігдаш В.Д. Страхування: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.Д. Бігдаш. — К.: МАУП, 2006. — 448 с.

11. Білоус Н. М. Визначення корпоративних стратегій та доцільність використання факторингу у їх реалізації / Н. М. Білоус, І. Л. Сазонець. // Ефективна економіка. - 2016. - № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_10_9.

12. Білоус Н. М. Сучасні тенденції капіталотворення в секторі страхування життя та накопичення в Україні / Н. М. Білоус, Л. М. Коцан // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. - 2013. - Вип. 19, № 1. - С. 166-177. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prvse_2013_19_1_22.

13. Білоус Н. М. Формування бізнес - моделей корпоративних стратегій поведінки страхових компаній / Н. М. Білоус // Економічний форум. - 2015. - № 4. - С. 225-228. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_4_37.

14. Бондаренко В. М. Конкурентна стратегія страхових компаній на ринку фінансових послуг / В. М. Бондаренко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 3. - С. 19-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvp_2015_3_4.

15. Виханский О. С. Стратегическое управление: учеб. / О. С. Виханский. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гардарики, 2000. — 296 с.

16. Войтович К. В. Визначення найбільш ефективного варіанта маркетингової стратегії страхової компанії / К. В. Войтович // Інвестиції: практика та досвід. - 2011. - № 14. - С. 62-66. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_14_16.

17. Дацій Н.В. Страхування: навч. посіб. / Н.В. Дацій. — Запоріжжя: ГУ “ЗІДМУ”, 2005. — 148 с.

18. Демченко М. В. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності страхових компаній у сфері накопичувального страхування / М. В. Демченко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2014. - Вип. 1. - С. 131-135.

19. Демченко М. В. Напрями підвищення ефективності діяльності страхових компаній у сфері накопичувального та пенсійного страхування / М. В. Демченко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2015. - Вип. 3. - С. 80-85.

20. Єрмошенко А. М. Особливості розрахунку вартості та дохідності страхових компаній / А. М. Єрмошенко // Інтелект XXI. - 2016. - № 4. - С. 57-64.

21. Заколюдажний В. О. Мобільна стратегія як інноваційна складова розвитку страхової компанії / В. О. Заколюдажний // Економіка та держава. - 2015. - № 8. - С. 108-111. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_8_26.

22. Залетов О.М. Убезпечення життя: монографія / О.М. Залетов. – К.: Міжнародна агенція “Бізон”, 2006. – 688 с.

23. Касатонова І. А. Сучасний підхід до трактування сутності поняття "бізнес-модель підприємства" / І. А. Касатонова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2017. - № 3(1). - С. 70-73. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2017_3\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2017_3(1)_13).

24. Лахметкіна Н.І. Інвестиційна стратегія підприємства : навч. посіб. / Н.І. Лахметкіна. – М.: КНОРУС, 2006. – 184 с.

25. Левченко В. П. Формування оптимальної стратегії страхової компанії / В. П. Левченко // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. - 2013. - Вип. 22. - С. 157-161. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2013_22_35.

26. Лоханова Н. Напрями застосування поняття "бізнес-модель" в обліку і звітності: сучасні підходи / Н. Лоханова // Бухгалтерський облік і

аудит. - 2012. - № 9. - С. 20-25. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2012_9_4.

27. Малинич Г. Порівняльний аналіз розвитку ринку страхування життя у країнах світу [Електронний ресурс] / Г. Малинич // Соціально-економічні проблеми і держава. — Вип. 1 (4). — 2011. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mhhuks.pdf>.

28. Матичак П. П. Розробка стратегії управління фінансовими ризиками страхової компанії / П. П. Матичак // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2015. - № 4. - С. 186-191. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2015_4_35

28. Мескон М. Основы менеджмента: пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури – М.: Дело, 1992. – 701 с.

29. Минцберг Г. Школы стратегий: пер. с англ. / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лемпел; под ред. Ю. Н.Каптуревского. – СПб.: Питер, 2000. – 336 с.

30. Морщенок Т. С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття "ефективність" / Т. С. Морщенок // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 1. - С. 7-13.

31. Мочерний С.В., Основы економічних знань, К: Академія, 2000р., 303 с.

32. Муляр Т. С. Формування і реалізація стратегії підприємств / Т. С. Муляр // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2013. - № 2(6). - С. 289-300.

33. Налукова Н. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики / Н. Налукова, М. Бадида // Світ фінансів. - 2015. - Вип. 2. - С. 105-117.

34. Основы актуарних розрахунків: Навчально-методичний посібник / [за ред. чл. Українського товариства актуаріїв І.О. Ковтуна]. – К.: Алерта, 2004. – 328 с.

35. Островерха Р. Е. Прибуток страхових компаній та порядок його формування / Р. Е. Островерха // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2011. - № 1. - С. 384-393.

36. Папаїка О. О. Напрямки стратегії гнучкого управління страховими компаніями в умовах нестабільного економічного середовища / О. О. Папаїка // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 3. - С. 75-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvfb_i_2013_3_16.

37. Петухова О. М. Еволюція теорії стратегічного управління / О.М. Петухова, О.В. Ставицький // Агросвіт. – 2015. – Вип. 2. – С. 10-14.

38. Пікус Р. Ефективність інвестиційної стратегії страхових компаній в Україні / Р. Пікус, Д. Нестерова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2015. - Вип. 3. - С. 6-12.

39. Полчанов А. Ю. Фінансова стратегія страхової компанії в умовах державної підтримки агрострахування / А. Ю. Полчанов. // Ефективна економіка. - 2012. - № 7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_31.

40. Попов С. А. Стратегическое управление: 17 – модульная программа для менеджеров “Управление развитием организации”. Модуль 4 / С.А. Попов. – М.: ИНФРА-М, 1999. –344 с.

41. Роганова Г.О. Аналіз фінансової діяльності і прогнозування перспектив розвитку страхової компанії на основі багатофакторної моделі рентабельності / Г. О. Роганова, А. В. Вовк // Молодий вчений. - 2019. - № 2(1). - С. 276-281.

42. Сич О. А., Вольська Н. Р. Сутність страхування життя та його доцільність. Ефективна економіка. 2018. № 2. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6120>

43. Стратегічна структуризація підприємств: навч. посіб. / Г. М. Заболотний, В. В. Коровій, П. С. Мартинюк, А. М. Ступницький. – Вінниця: Книга-Вега ВАТ “Віноблдрукарня”, 2003. – 304 с.

44. Стрілець Є. М. Забезпечення ефективності діяльності страхових компаній України : дис. канд. : 08.00.08 / Стрілець Єлизаветта Михайлівна – Краматорськ, 2015. – 21 с.

45. Стрілець Є. М. Організаційно-функціональна структура фінансового кластеру у страховій сфері / Є. М. Стрілець // Економіка України. - 2014. - № 9. - С. 54-58.

46. Ткаченко А. Стратегічний розвиток фінансової діяльності страхової компанії / А. Ткаченко, К. Шматко // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 11(1). - С. 242-245. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_11\(1\)_54](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_11(1)_54).

47. Ткаченко Н. В. Місце інвестиційної діяльності в страховому бізнесі / Н. В. Ткаченко // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 4. — С. 24—28

48. Ткаченко Н. Детермінанти розвитку банківсько-страхової моделі комплексного обслуговування споживачів фінансових послуг / Н. Ткаченко // Світ фінансів. - 2015. - Вип. 4. - С. 56-64.

49. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / А.А.Томпсон, А.Дж. Стрикленд. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 577 с.

50. Череп А. В. Ефективність як економічна категорія / А. В. Череп, Є. М. Стрілець. // Ефективна економіка. - 2013. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_26.

51. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: навч. посіб. / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська. – К.: Вид-во КНЕУ, 1999. – 384с.

52. Шірінян Л. В. Вплив розмірів страхових компаній на ефективність діяльності і розподіл на ринку страхових послуг в Україні / Л. В. Шірінян // Економіка і прогнозування. - 2011. - № 4. - С. 97-105.

53. Информационный портал о личных инвестициях и финансах http://investfunds.ua/markets/indicators/indexes-ux/?f_s%5Bidx%5D=0&f_s%5Bsdate%5D=05.12.2018&f_s%5Bedate%5D=04.12.2019

54. Огляд страхового ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-ryнку.html> (дата звернення: 01.10.2019).

55. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/>

56. Офіційний сайт ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://taslife.com.ua/>

57. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011–2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257 (дата звернення: 01.10.2019).

58. Фінансова звітність ПрАТ «Страхова компанія «ТАС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>

59. Фориншурер — журнал №1 про страхування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com>